

Södertörns högskola | Institutionen för Lärarutbildningen med
interkulturell profil
Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap C | Hötterminen 2010

Läromedlet Samhälle i dag

– En analys av läromedlet Samhälle i dag från
1988 och 2007 samt Lgr 80, Lpo 94 och
Kursplaner i Samhällskunskap

Av: Ebba Ashnagar och Irene Vinberg
Handledare: Beatriz Lindqvist

Sammanfattning

Inom det svenska skolväsendet finns det en rad bestämmelser som den enskilda skolan skall ha som underlag för den undervisning som skolan erbjuder sina elever. Dessa bestämmelser återfinns i den dagsaktuella läroplanen för obligatoriska skolan, Lpo 94. Varje enskild skola avgör själv vilket material/läromedel som skall användas i undervisningen, då det finns ett stort utbud av läromedel att välja mellan. Det valda läromedlet kan vara av stor betydelse i undervisningen. Det är därför viktigt att det är det mest lämpliga läromedlet som tas i bruk för att uppfylla de krav som ställs på undervisningen.

Vi har i vår uppsats försökt att besvara den fråga som vi har ställt i vårt syfte. Är läromedlet anpassad till den rådande läroplanen/kursplanen och följer läromedlet de kriterier och krav som dessa ställer inom ämnet? Till vår hjälp har vi använt Lgr 80, Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap samt läromedlet *Samhälle i dag* från år 1988 och 2007. I detta läromedel har vi valt ut tre av de kapitel som finns i de bägge läromedlen. En av våra utgångspunkter har varit att de valda kapitlen från läromedlet *Samhälle i dag* 1988 även återfinns i läromedlet *Samhälle i dag* från år 2007.

Vår hypotes är att dessa samhällsvetenskapliga läromedel följer den aktuella läroplanen och kursplaner som råder för perioden. Vår slutsats i denna uppsats är att de valda läromedlen följer sin aktuella läroplan samt Kursplaner i Samhällskunskap. Detta innebär att man som lärare kan använda sig av läromedlet *Samhälle i dag* i undervisningen och på så sätt ha behandlat det som enligt läroplanen är relevant för ämnet samhällskunskap.

Nyckelord: Samhällskunskap, läroplan, Samhälle i dag, Lgr 80, Lpo 94, Kursplaner i Samhällskunskap, läromedel

Abstract

In the Swedish School there are several orders that every School has to have as bas for the teaching that the School offers every student. This orders can be found in the Lpo 94. Every School decides for them selves which kind of teaching material they wish to use. The ranges of teaching material are many. The chosen material can have importance. Therefore it is very important to choose the right teaching material.

In this paper we have tried to answer the question that forfills our purpose. Is the teaching material adjusted to the curriculum and is the material suited to the School order? We have used Lgr 80, Lpo 94 and “Kursplaner i Samhällskunskap” and *Samhälle i dag* from the years of 1988 and 2007. In this teaching material we have chosen three chapters that both of *Samhälle i dag* whitholds. One of our main points is that the choosen chapters are in the both books. Our conclusion is that the chosen teaching material are suited for the School orders. This means that a teacher can use the book *Samhälle i dag* in the education. The result will be that the teaching includes the School orders in social studies.

Keywords: Social science, curriculum, Samhälle i dag, Lgr 80, Lpo 94, school orders, teaching material

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	6
1.1 Syfte och frågeställning.....	7
2 Disposition.....	8
2.1 Avgränsning.....	8
3 Material och teoretiska verktyg.....	10
3.1 Textanalys.....	11
3.1.1 Hermeneutisk textanalys.....	11
3.1.2 Kritik mot kvalitativ textanalys.....	13
3.2 Kontext.....	13
3.2.1 Diskurs.....	14
3.3 Människosyn genom tiden.....	15
3.4 Samhällssyn genom tiden.....	16
3.5 Kunskapssyn genom tiden.....	17
3.6 Pedagoger och deras tankr och idéer.....	19
3.6.1 Behaviorism.....	19
3.6.2 Kognitivism.....	20
3.6.3 Sociokulturalism.....	21
4 Läromedel.....	22
4.1 Samhällskunskap och läromedel.....	22
5 Litteratur och tidigare forskning.....	24
6 Samhälle i dag, Lgr 80, Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap.....	27
6.1 Samhälle i dag 1988.....	27
6.2 Samhälle i dag 2007.....	29
6.3 Läroplan för grundskolan 1980.....	30
6.3.1 Människosynen i Lgr 80.....	30
6.3.2 Samhällssynen i Lgr 80.....	31
6.3.3 Kunskapssynen i Lgr 80.....	31
6.4 Lpo 94.....	33
6.4.1 Människosynen i Lpo 94.....	33
6.4.2 Samhällssynen i Lpo 94.....	33
6.4.3 Kunskapssynen i Lpo 94.....	34

6.5 Schema för Lgr 80.....	34
6.6 Schema för Lpo 94.....	36
7 Presentation av empiriskt material och resultat.....	38
7.1 Lag och rätt	38
7.2 Så styrs Sverige	42
7.3 Länder i världen	45
7.4 Undervisning utifrån läromedel eller ej?.....	50
8 Avslutande diskussion.....	51
8.1 Förslag till fortsatt studie.....	57
9 Litteraturförteckning.....	58

1 Inledning

Inom det svenska skolväsendet finns det en rad bestämmelser som den enskilda skolan skall ha som underlag för den undervisning som skolan erbjuder sina elever. Dessa bestämmelser återfinns i den dagsaktuella läroplanen för obligatoriska skolan, Lpo 94.

Den senaste läroplanen för obligatoriska skolan (Lpo 94) trädde i kraft 1994. Den är gemensam för grundskolan, sameskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och anpassades 1998 till att omfatta även förskoleklassen och fritidshemmet. Läroplanen anger skolans värdegrund och grundläggande mål och riktlinjer. Förutom detta finns för varje enskilt ämne en nationellt fastställd kursplan. (www.skolverket.se Om skolväsendet Grundskolan)

Varje enskild skola avgör själv vilket material/läromedel som skall användas i undervisningen, då det finns ett stort utbud av läromedel att välja mellan. Det valda läromedlet kan vara av stor betydelse i undervisningen. Det är därför viktigt att det blir det mest lämpliga läromedlet som tas i bruk för att uppfylla de krav som ställs på undervisningen. Som arbetande lärare i en djungel av läromedel ansåg vi det intressant att se om läromedlet följer de kriterier som läroplanen och kursplanen ställer. Det är inte lätt och kommer heller inte att bli lättare att veta vad för slags läromedel man på skolan skall köpa in som stöd i undervisningen. Läromedlen behöver vara anpassade till eleverna samt skapa lust att läsa och lära. Det är också en fördel om läromedlen är anpassade till den rådande läroplanen och kursplanen för det aktuella ämnet. Det är av stort intresse för oss arbetande lärare att kunna diskutera och reflektera över olika typer av läromedel. Vi har därför valt att göra en studie av en lärobok i samhällskunskap och valt att undersöka två olika årtal för att se om läromedlet följer den rådande läroplanen och kursplanen. Anledningen till att vi valt samhällskunskap är att vi båda är utbildade samhällskunskapslärare. Förlaget *Natur och kultur* valdes för att det är ett stort förlag som ger ut många böcker för undervisning. Läromedlet *Samhälle i dag* från 1988 och från 2007 användes eller fanns tillgängliga på den skola där vi hade vår verksamhetsförlagda utbildning.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att försöka ta reda på om det valda läromedlet följer de kriterier och krav som den rådande läroplanen/kursplanen ställer samt om läromedlet behandlar det som enligt läroplanen/kursplanen i samhällskunskap anses relevant i undervisningen. För att försöka ta reda på detta är det viktigt att söka svar på nedanstående fråga utifrån kunskapssyn.

- Är läromedlet anpassad till den rådande läroplanen/kursplanen och följer läromedlet de kriterier och krav som dessa ställer inom ämnet?

2 Disposition

I denna c-uppsats kommer vi att analysera läromedlet *Samhälle i dag*. Vi har valt att analysera samma läromedel, med två olika utgivningsår, det första läromedlet är från år 1988 och det andra läromedlet är från år 2007. Nedan följer en kort beskrivning av det material och de teoretiska verktyg som vi i denna uppsats använt oss av. Här kommer även olika pedagogiska och psykologiska tankar och idéer, som är av vikt för denna uppsats, att presenteras. Därefter följer delen litteratur och tidigare forskning. Sedan presenterar vi läromedlen *Samhälle i dag* från 1988 och 2007 samt relevanta delar från Lgr 80, Lpo 94 och Kursplaner i samhällskunskap i relation till denna uppsats. Till denna del tar vi även upp människosyn, samhällssyn och kunksapssyn i de respektive styrdokument. Vi kommer att även med hjälp av scheman placera ut människosyn, samhällssyn och kunksapssyn i de respektive styrdokument för att ge en lättare överblickning. Den del som följer är en presentation av kapitlen *Lag och rätt*, *Så styrs Sverige* och *Länder i världen* i de respektive läromedlen. Även resultatet tas upp i denna del. Slutligen för vi en avslutande diskussion och därefter följer den del som sätter punkt för uppsatsen vilket vi har valt att kalla för vidare forskning.

2.1 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa oss till att endast försöka ta reda på om det valda läromedlet följer de kriterier och krav som den rådande läroplanen och kursplanen ställer. Anledningen till detta är att vi ser det intressant att undersöka om läromedlet följer läroplan och kursplan eftersom vi i skolan måste arbeta utifrån dessa. Antal läromedel inom ämnet samhällskunskap är stor och vilket läromedel man bör använda som stöd i sin undervisning är en fråga som sannerligen diskuteras på många skolor runt om i Sverige. Vi såg det därför intressant att ställa det valda läromedlets innehåll mot läroplanen och Kursplaner i Samhällskunskap.

Att vi har valt just läromedlet *Samhälle i dag*, beror på att den var skriven då Lgr 80 var aktuell och att *Samhälle i dag* skrivet år 1988 var det äldsta läromedlet vi kunde hitta. Mot denna bakgrund sökte vi reda på det senaste läromedlet, *Samhälle i dag* skriven år 2007, som var skriven av samma bokförlag och som var uppföljning på det tidigare läromedlet. Vi kom i kontakt med läromedlet på den skola vi gjorde vår verksamhetsförlagda utbildning där *Samhälle i dag* från 1988 finns tillgänglig och en nyare version används. Eftersom vi endast

undersökt ett läromedel från två olika utgivningsår kan vårt resultat bli missvisande och för att bevisa vårt antagande behövs det göras en undersökning där ett större antal läromedel i samhällskunskap analyseras och ställs mot rådande läroplan och kursplan. Ytterligare en avgränsning som vi har gjort är att vi endast har valt ut samma kapitel från de bägge läromedlen för att på ett rättvist sätt kunna jämföra och försöka besvara de frågor som vi har ställt i vårt syfte med uppsatsen.

3 Material och teoretiska verktyg

Det material som vi i denna uppsats har använt oss av är ett läromedel i samhällskunskap för elever i år 7-9. Läromedlet heter *Samhälle i dag* och är utgiven av bokförlaget *Natur och Kultur*. Detta läromedel är anpassat till grundskolans år 7-9. Här återfinns det som anses vara relevant för undervisning i ämnet samhällskunskap. Bokens disposition är en uppdelning på år 7, år 8 och år 9. I varje del finns det ett antal kapitel som belyser samhället. Olika delar av samhället och samhällsfrågor tas upp i de olika delarna. I *Samhälle i dag* från 1988 är boken uppdelad i tre mindre delböcker som kallas *Samhälle i dag grundbok 1 högstadiet*, *Samhälle i dag grundbok 2 högstadiet* och *Samhälle i dag grundbok 3 högstadiet*. Även *Samhälle i dag* från 2007 är uppdelad på tre mindre delböcker. Där kallas de olika delarna för *Samhälle i dag elevbok 7*, *Samhälle i dag elevbok 8* och *Samhälle i dag elevbok 9*. Vi har valt att med hjälp av detta läromedel försöka ta reda på den fråga som vi i syftet har tagit upp. För att kunna försöka söka svar på denna fråga har vi valt att titta i det läromedel som gav ut år 1988 och det läromedel som gavs ut år 2007.

Natur och Kultur är ett bokförlag som har funnits i snart åtta decennier. Förlaget drivs som en stiftelse sedan 1947 vilket ger möjlighet till oberoende och möjligheter att stödja ideella, kulturella och allmännyttiga ändamål. I *Natur och Kulturs* stadgar står det bland annat att deras utgivning skall främja landets kulturella utveckling och allmänbildning. Ett mål som förlaget har är att de skall vara ledande utgivare av verk som bidrar till känsla och fantasi och som även bidrar till kunskap och mänsklig utveckling (www.nok.se).

Även internet har varit en sökmotor för att kunna försöka söka svar på frågan som vi har ställt i denna uppsats. Genom internet har vi försökt att finna tidigare uppsatser som kan tänkas vara brukbara för denna uppsats.

3.1 Textanalys

Vi har valt att utifrån textanalys, av styrdokument och läromedel, försöka uppfylla syftet i denna uppsats. För att kunna tillämpa en textanalys är det första steget att ta reda på varför en textanalys skall göras och sedan finna den mest lämpliga analysmodellen.

En textanalys innebär att på en djupare nivå försöka förstå den text man läser. Det finns olika skäl till att genomföra en textanalys, humanistiskt, hermeneutiskt, retoriskt och kritiskt. Det humanistiska skälet är att eftersom människor varje dag kommer i kontakt med någon form av skriven text. En sådan analys innebär att en texts konstruktion analyseras. Med hjälp av denna modell tittar man på hur språket i en skriftspråkskultur används för att tänka och handla. Ett hermeneutiskt skäl innebär att texten analyseras på ett tolkande sätt. Detta för att fördjupa ens förståelse av en text, då människan har ett behov av att uppfatta vad en text säger. Det tredje skälet, det retoriska skälet, innebär att försöka förstå en text utifrån ett givet mönster som texten har för att uppfylla ett specifikt syfte. Den kritiska analysmodellen används bland annat när en text anses vara styrande i form av att försöka styra läsaren till att påverkas i en viss riktning.

3.1.1 Hermeneutisk textanalys

Varje gång vi läser något gör vi en tolkning av det vi läser. Tolkningen kan ses som ett sätt att finna mening i det vi läser. I vår analys av läroplanen, kursplanen och läromedlet *Samhälle i dag* har vi i vår textanalys valt att utgå från den hermeneutiska metoden för att tolka våra texter.

Hermeneutiken är klar över att kommunikationen mellan texten och läsaren inte är en mekanisk transport av ett färdigt innehåll, som att forsla varor på en vagn för avlastning. Det som sägs kräver en tolkning. Och tolkningen är en självständig och situationsanpassad handling /.../ Som läsare försöker vi göra texten meningsfull för oss i den situation där vi möter den. Och eftersom vi har olika utgångspunkter för vårt sätt att skapa mening, så kan tolkningarna skifta med vilka vi är. (Hellspong, s. 220)

Det finns tre olika tolkningsriktningar inom den hermeneutiska textanalysen. Den första är sändarorienterad där vi tar reda på vad den som står för texten vill säga med den. Sedan har vi den mottagarorienterade som handlar om hur texten uppfattas av läsaren. Det vill säga vilken

tolkning läsaren gör. Här blir det en tolkning av en tolkning. Sist har vi den sakorienterade och den handlar om att förstå den sak eller det ämne som texten tar upp.

Vi anser att den hermeneutiska analysmodellen, där tolkningsinriktningen är mottagarorienterad, är den bäst lämpade modellen i vår uppsats (Hellspong, Ledin, 1997). Detta då vi vill på ett tolkande sätt fördjupa vår förståelse av de texter som används i uppsatsen. Vi kommer att försöka ta reda på vad texterna säger, i fråga om människosyn, samhällssyn och kunskapssyn, genom att titta vad som sägs kring begreppen.

Vi har även valt att göra en kvalitativ undersökning. Läromedlet *Samhälle i dag* från år 1988 och 2007 samt läroplanen och Kursplaner i Samhällskunskap har kvalitativt bearbetats. Enligt Patel och Davidson (2003) innebär en kvalitativ undersökning att det görs en tolkande analys av en studie. En kvalitativ undersökning grundar sig i att försöka tolka och förstå en text. Vidare tar de även upp att i och med en kvalitativ undersökning är det fördelaktigt att göra en löpande analys. Det är därför vi har analyserat texterna löpande. Detta innebär att det är vår tolkning av läroplan och kursplan som jämförs med boken *Samhälle i dag*. Fördelen med en löpande analys är att denna typ av analys bidrar till fler idéer kring hur studien kan fortlöpa. Det är även vår tolkning av innehållet och rubriker i läromedlet *Samhälle i dag* som står som grund i vårt arbete. I läromedlet finns författarens och förlagets värderingar. Det är då viktigt att ta reda på vilka är författarna och hur mycket de påverkar innehållet i läroböckerna. Vi har valt att bygga upp vår teori kring en av de faktorer som Långström (1997) tar upp i sin avhandling och utifrån vår valda teori fokusera på våra egna tolkningar av läromedlet. Detta för att i denna uppsats inte komma in på sidospår som kan resultera i att uppsatsen spretar åt allt för många håll. Vi vill även kunna avgränsa oss till det som vi i vårt syfte har tagit upp. Men det är en självklarhet att Långströms slutsatser är viktiga att ha i åtanke.

Anledningen till de valda utgivningsåren är att *Samhälle i dag* från 1988 var det äldsta läromedlet i ämnet samhällskunskap som vi kunde hitta och *Samhälle i dag* 2007 är de senaste läromedlen som förlaget *Natur och Kultur* har utgivit inom ämnet. Den läroplan som var aktuell när *Samhälle i dag* 1988 gavs ut var *Läroplan för grundskolan*, som trädde i kraft 1980, Lgr 80. *Läroplanen för obligatoriska skolan*, Lpo 94, är den läroplan som än idag är aktuell och det är dess kriterier och bestämmelser som *Samhälle i dag* 2007 följer. Vi har även använt Kursplaner i Samhällskunskap. Vår undersökning är explorativ eftersom vi försökt att inhämta så mycket kunskaper som möjligt inom ett bestämt problemområde.

Vi har i vår undersökning koncentrerat oss på ett visst antal kapitel. Dessa kapitel är *Lag och rätt, Så styrs Sverige* och *Länder i världen*. Anledningen till att vi endast valt att analysera dessa kapitel är att de återfinns i *Samhälle i dag* från 1988 och *Samhälle i dag* från 2007. Vi ansåg det mest relevant att ställa kapitel som återfinns i båda böckerna i förhållande till läroplan och kursplan. Vi har även, till viss del, gjort en deskriptiv undersökning. Med detta menas att systematisering sker av den kunskap som finns kring antagandet. Men även att undersökningen är begränsad endast till det som anses vara intressant för att beskriva en aspekt av ett visst antagande. Detta är just vad vi har gjort i denna uppsats. Detta då vi har valt att systematisera och organisera den kunskap vi har samlat kring vårt antagande. Vi har även valt att endast arbeta med denna uppsats utifrån den aspekt som vi anser vara intressant och som har relevans för vårt antagande.

3.1.2 Kritik mot kvalitativ textanalys

Den kritik som kan föras mot kvalitativ textanalys är att den utgår ifrån vad som forskaren/författaren anser vara viktigt. Detta eftersom forskaren/författaren väljer de bäst lämpade verktygen för sin forskning. Alltså är det i denna uppsats vår tolkning av vad som anses vara viktigt som lyfts fram och analyseras. Detta enligt Alan Brymans *Samhällsvetenskapliga metoder* från 2001. Det är inte heller en självklarhet att läromedels-texterna tolkas av eleverna på det sätt som vi utgår ifrån att de gör eller bör göra. Som forskare/författare kan vi endast anta att texterna tolkas och tas till av eleverna på samma sätt som vi tolkar och tar till oss dem.

3.2 Kontext

För att kunna analysera en text är det viktigt att kunna sätta den i sitt sammanhang, i en kontext. Kontext betyder att det skrivna i texten hör ihop med ett sammanhang, en språklig eller en social miljö. För att kunna analysera en text måste man förstå dess yttre villkor, det vill säga vilket samspel den har med de yttre omständigheterna, i vilket sammanhang texten är skriven.

Det finns tre olika typer av sammanhang som en text kan ha. Dessa är intertextuell kontext, kulturkontext, och situationskontext. Intertextuell kontext kan man säga handlar om att alla

texter har ett samtal med andra texter. Dessa samtal kan vara i form av bland annat återskapande av, svar på, debatt med, förtydligande eller omformning av tidigare texter. Kulturkontext är att texten återspeglar den kultur som denne tillhör. Med detta menas att texten ger läsaren en bild av det samhälle, den kultur som råder under den tid som texten skrivs under.

Situationskontext är att texten är bunden till en viss situation. Med detta menas att texten måste ses i sitt sammanhang, sin diskurs. Begreppet diskurs kommer att förklaras mer vid nästkommande del i uppsatsen.

3.2.1 Diskurs

Diskurs kan anses vara svårt att få grepp om. Beroende på sammanhang betyder diskurs olika saker. Ur Hellspong och Ledins bok, 1997, kan man läsa till sig att det finns språkvetare som menar på att diskurs skall ses som ”*språkanvändning*” eller ”*text i kontext*” (Hellspong, Ledin, 1997, s.51). Ett sätt att försöka förklara var diskurs kan betyda är enligt citatet nedan, vilket är den bäst lämpade tolknigen av diskurs.

Ordet kontext betyder bokstavligen ’tillsammans med texten’. Den rör sig om något mycket omfattande – dela den språkliga och sociala miljö som texten kommer ur och verkar i. /.../ Den bygger nämligen på tanken att allt som sägs eller skrivs måste ses i sitt sammanhang. Vill vi förklara varför en text har kommit till och ser ut som den gör, måste vi gå till kontexten (Hellspong, Ledin, 1997, s. 49).

Alvesson och Sjöberg skriver i sin avhandling *Tolkning och reflektion* från 2008 att diskurs är en social text och att det är mot denna bakgrund som analys kan göras vid både muntliga och skriftliga sammanhang. Eftersom en diskurs även kommer ur den social miljö är det viktigt att den analys som görs är taget ut ett socialt sammanhang.

En viktig utgångspunkt i diskursanalysen är /.../ språkets betydelse för hur vi uppfattar och konstruerar vår verklighet. Det är med hjälp av språket som skolans yttre styrning kan upprätthållas, det är med hjälp av språket som lärare kan förmedla sin verksamhet till eleverna och det är med språkets hjälp som eleverna kan visa hur väl de motsvarar skolans på kunskap och ordning (Larsson , 2006, s. 14).

För att kunna uppnå vårt syfte med denna uppsats anser vi att det är viktigt att ta reda på vilken interaktion som finns mellan styrdokument, läromedel och tidens pedagogiska idéer.

Utan att kunna försöka förstå denna interaktion kan det bli svårt att försöka analysera och dra slutsatser som kan vara relevanta för denna uppsats.

Vid senare tillfälle i uppsatsen kommer olika pedagogiska idéer, som har utvecklats vid olika tidpunkter, att presenteras. Anledningen till de valda pedagogerna och deras pedagogiska idéer presenteras i denna uppsats är att vi anser de vara av stor vikt för att kunna besvara uppsatsens frågeställning och uppnå dess syfte. Varje pedagog och dennes pedagogiska tankar och idéer, anser vi, vara starkt kopplade till den tidens värderingar. Med detta menar vi att även de styrdokument som vi i denna uppsats analyserar är bundna till en kontext, en diskurs. För att kunna ta reda på denna diskurs och för att kunna ge en någorlunda rättvis bild av vår analys är det så viktigt att presentera den diskurs som är relevant för uppsatsen.

3.3 Människosyn genom tiden

Synen på människan har inte alltid sett likadan ut, den har förändrats genom tiderna. Denna förändring har även påverkat de olika styrdokument som har legat som grund för den svenska skolan. Det är mot denna bakgrund som det är viktigt att söka svar på hur synen på människan har sett ut tidigare och hur den ser ut idag. Vi har valt att fokusera på 1900-talet. Detta eftersom de styrdokument som vi analyserar och arbetar med i denna uppsats är skrivna under 1900-talet. Men samtidigt gör vi en snabbresa tillbaka i tiden för att ge en mer rättvis bild av synen på människan.

De teorier och uppfattningar som finns kring människan, dess natur och plats i livet är vad som kan summeras som människosyn, enligt Hartman, S. (1995). Människosynen innefattar även vilka mål i livet som finns för människan, vad hennes värde är, vad hon bör göra och vad som är bra eller dåligt för henne.

Martin Luther levde under en tidsepok då skolundervisningen genomgick förändringar. Då Martin Luther var, liksom de som levde under samma tid, en man som hade stor gudatro, styrdes hans tankar och föreställningar kring människan av hans trosuppfattning. Samtidigt som han ansåg att människan, som Guds avbild, var unik och värdefull, menade han på att människan var ett elände. Detta då hon inte visste vad som var gott och inte kunde hon vilja göra rätt heller. Då människan inte visste sitt bästa kunde hon inte göra annat än det som var

ont, både mot sig själv och mot andra människor. Luther ansåg att religionen var det som kunde rädda människan från att fördärvas totalt.

.../ eftersom människan inte vet sitt eget bästa, måste någon tala om det för henne. Hon behöver trosundervisning till tröst och salighet och allmän uppfostran för hut och hyfsning. Människan är alltså mycket ofullkomlig, men bildbar”(Hartman, S. 1995, s. 133).

Jean Jacques Rousseau var en av Europas största pedagogiska filosofer under 1700-talet och räknas som en av upplysningens centralgestalter. Rousseau hade en positiv människosyn som innebar att människan var god av naturen. Hennes grundläggande känslor handlade om det egna välbefinnandet och även medkänsla och solidaritet för sina medmänniskor. Han menade även på att barnet, till skillnad mot vuxna, stod det goda naturtillståndet närmre och därför var barndomen en mycket viktig period i ens liv.

John Dewey, även kallad för utbildningsreformernas gudfader, levde under 1800-talets andra hälft och 1900-talets första hälft. Dewey undvek att komma in på diskussioner kring huruvida människan var god eller ond. Enligt Dewey ingår människan i ett biologiskt och socialt sammanhang. Han menade att varje människa är unik och har stora utvecklingsmöjligheter.

3.4 Samhällssyn genom tiden

Det som innefattas av samhällssyn är bland annat de teorier som finns kring hur ett samhälle är uppbyggt, uppdelat/fördelat vad gäller bland annat utbildning, mankt, pengar och arbete., vad som är mer eller mindre gynnsamt och vilka mål som bör finnas för att ett samhälle skall utvecklas.

Martin Luther hade i motsats till sin pessimistiska människosyn en optimistisk samhällssyn. Detta då han ansåg att samhället var intättat av Gud för att förhindra att människan och mänskligheten gick åt helvetet. Luther hade två teorier kring samhällsynen; treståndsläran och kallelseläran. Treståndsläran innefattade det andliga ståndet, det världsliga ståndet och hushållsståndet. Det andliga ståndet krävde prästutbildning, det världsliga ståndet krävde ämbetsmannautbildning och folkundervisning krävdes för hushållsståndet. Kallelseläran innebar att varje människa hade en kallelse i livet och ingen kallelse var bättre än någon annan kallelse.

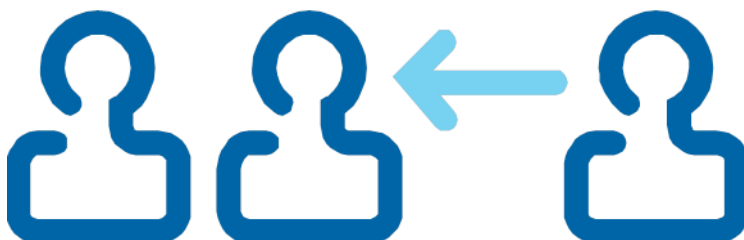
Jean Jacques Rousseau hade, till skillnad mot Martin Luther, en negativ/pessimistisk samhällssyn. Han ansåg att det var genom samhället som ondska uppstod. Rousseau menade på att människan var född fri och hade egen vilja. Det var mot denna bakgrund som samhällsordningen skapades, med rika och fattiga, förtryckare och förtrykta. Eftersom det onda i samhället var människans eget verk och inte Guds skapelse, skulle hon själv kunna ändra samhällsstrukturen.

Jonh Deweys samhällssyn går hand i hand med hans människosyn. Detta då han menar på att människan formas i samhället och att samhället formas av människan. Med detta menade han att både människans och samhällets utveckling sker i en interaktion med varandra och är beroende av sociala sammanhang.

3.5 Kunskapssyn genom tiden

Vad är kunskapens grund? Hur bildas och utvecklas kunskap? Dessa frågor kan ställas för att kunna bilda en uppfattning kring kunskap och kunskapssyn. Det som inom kunskap är värdefullt och hur kunskap organiseras i samband med undervisning och inläring innefattas också av kunskapssyn.

Den kunskapssyn som Martin Luther hade var starkt påverkad av hans negativa människosyn och positiva samhällssyn. Den kunskap som, enligt Luther, var värdefull var den kunskap som innefattade tro, förmedling av traditioner och det som höll samhället vid liv. Inga av dessa kunskaper var människan själv förmögen att erövra, utan det var genom samhällets omtanke som den religiösa kunskapen förmedlades till människan. Katekesen kom att vara av stor betydelse. Dess text dikterades av prästerna befolkningen lärde sig den innantill.

Figur1: Klassrumssituation => Kunskapen går från läraren till eleverna. (Tillämpas inom behaviorismen)

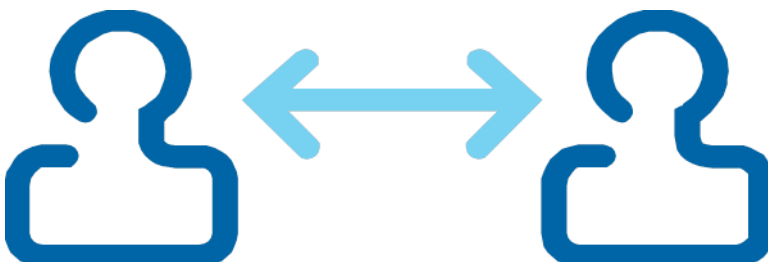
Jean Jacques Rousseaus kunskapssyn utgår ifrån människonaturens godhet och samhällets och kulturens ondska. Därför förespråkade han för att undervisningen skulle utgå utifrån elevens naturliga utveckling, att elevens inläring skulle ske i interaktion med dess möte med omgivningen, men att kunskapsutvecklingen är beroende av de tidigare kunskaper och erfarenheter eleven har.

Figur 2: Klassrumssituation => Kunskapen utgår ifrån eleven, som tolkar omvärlden, och utvecklar sina tidigare erfarenheter. (Tillämpas inom kognitivismen)

Den kunskapssyn som John Dewey hade kan delas upp i fyra olika aspekter. Den första aspekten är att kunskap inte kan mätas, att den inte har egenvärde. Det är hur kunskap används som är av värde. Alltså ansåg han att anskaffande av nya kunskaper är det som är det mest värdefulla. Den andra aspekten är att kunskap är föränderlig och inte given en gång för alla. Att vetenskapen har obegränsade möjligheter till att skaffa fram nya kunskaper, att lösa problem, är den tredje aspekten. Den fjärde och sista aspekten är att ett samhälle behöver olika slags kunskaper. Med detta menade Dewey att även praktiska kunskaper är viktiga och värdefulla och inte bara teoretiska kunskaper.

Det är i samband med Deweys kunskapssyn som uttrycket "*learning by doing*" uppkommit, vilket innebär att "lärandet fås genom görandet", att människan får nya kunskaper genom att testa sig fram.

Figur 3: Klassrumssituation => Elevernas kunskaper utvecklas i samspel med lärare /sin omgivning. (Tillämpas inom sociokulturalismen)

Efter att ha läst en hel del litteratur kring synen på människan, samhället och kunskapen har vi kunnat summera det till tre huvudsakliga och stora synsätt, som är viktiga inom skolans värld och dess styrdokument. Dessa tre synsätt, under 1900-talet, är behaviorism, kognitivism och sociokulturalism.

3.6 Pedagoger och deras tankar och idéer

Nedan kommer tre stora psykologer och pedagoger som levde och verkade under 1900-talet att presenteras. Dessa psykologer och pedagoger har haft stor betydelse för den pedagogiska utveckling som har skett under 1900-talet och vars tankar och idéer än idag, enligt oss, kan vara av stor betydelse för lärarstudenter, lärare och andra studenter.

De tre stora psykologerna och pedagogerna är B F Skinner, Piaget och Vygotskij. Deras tankar och idéer var behaviorism, kognitivism och sociokulturalism.

3.6.1 Behaviorism

Under 1900-talet hade behaviorismen en stor framgång inom psykologi. Detta handlar om att människan ses som en del av naturen. Att flytta över denna syn till elever kan tolkas som att eleverna ses som objekt och hur de tänker eller känner inte är centralt. Det ansågs att elever lärde sig genom att förstärka det positiva kunskapsintaget, genom förstärkning i form av belöning. På detta vis blir elevens kunskapsintag en positiv vana.

Den amerikanska forskaren B F Skinner var den som studerade relationen mellan beteende och konsekvenser. Denna studie hade som utgång att studera den aktiva individens beteende och omgivningens reaktion på det. Beroende på reaktion får då individen veta vilka beteenden som är värda att göra och vilka som inte är det. Med detta menas att förstärkning/positiv reaktion ökar sannolikheten för ett beteende och bestraffning/ingen reaktion minskar sannolikheten för ett beteende. Det är viktigt att vara medveten om att negativ reaktion också ökar ett beteende. Skinner menade på att reaktion, oavsett positiv eller negativ, ökar sannolikheten för ett beteende.

Dock är det viktigt att nämna att Skinner utförde sina tester på djur och inte på människor. Det är mot denna bakgrund som behaviorismen har fått mycket kritik och det kan anses inte vara fullt pålitligt att dra samma slutsatser på djur och människor. Nedan följer en enkel tabell som förtydligar Skinners forskning och slutsatser kring forskningen.

	lägga till	ta bort
något bra	positiv förstärkning beröm, leende	negativ bestraffning , dra in veckopengen
något dåligt	positiv bestraffning skäll, stryk	negativ förstärkning ett obehag upphör, sluta skälla

3.6.2 Kognitivism

Kognitivismen menar på att individens kunskapasintag sker genom dess sinnen. Det är genom tidigare erfarenheter kombinerat med nya erfarenheter, till exempel genom texter med mera, som nya kunskaper bildas hos varje individ.

Tanken med kognitivismen är att elever genom nya kunskaper och tidigare erfarenheter skapar sig nya erfarenheter. På detta vis tolkar de sin omgivning och världen utifrån dessa nya erfarenheter.

Den berömda barnpsykologen Piaget ansåg att människan är född nyfiken och aktiv. Han menade att ett barn styrs av den naturliga potential och livskraft som den har. Det är mot denna bakgrund som Piaget ansåg att skolan måste utgå ifrån elevernas förkunskaper och nyfikenhet för att kunna fostras till kreativa individer.

Tänkanget är det främsta hjälpmedlet en individ har. Det är med hjälp av tänkanget som individen ordnar och strukturerar sin omgivning och på detta vis utvecklas. För att kunna utvecklas måste individen ha motivation, och denna motivation kommer endast ifrån en själv och behöver inte ges utifrån då resultatet av det egna arbetet är den största belöningen individen kan få, enligt Piaget.

3.6.3 Sociokulturalism

Sociokulturalismens grundtanke är att elevens lärande sker i sociala sammanhang. Detta innebär att varje social omständighet bidrar till eleven får nya erfarenheter och att denne alltid befinner sig i en lärandeprocess.

Vygotskij, en psykolog och pedagog som levde och verkade under början av 1900-talet, menade på att varje människas medvetande utvecklas i samspel med kulturella och sociala sammanhang. Detta innebär att människan själv skapar de hjälpmedel som behövs för att kunna tolka och konstruera sin föreställningsvärld. Alltså är det kulturellt och socialt samspel i samband med andra människor som bidrar till att varje individ utvecklas. Det är även genom denna utveckling som nya kunskaper bildas och den individuella utvecklingen framskrider. Detta bidrar till att lärandet ses som relationellt och dialogiskt. Mot denna bakgrund menar Vygotskij att ett humanistiskt synsätt är av vikt och det är kontextkänslighet och inte kontextoberoende som det naturvetenskapliga synsättet förutsätter.

4 Läromedel

För att kunna svara på syftet och frågeställningen som ligger i grund för denna uppsats är det även viktigt att försöka svara på vad läromedel är och vilken roll den har i skolundervisningen. Det finns inga tydligheter för vad som är läromedel enligt SOU 2003:15. Detta behöver dock inte vara allt för aktuellt gällande Lgr 80. Det står även i SOU 2003:15 att det finns tydlig definition för vad som är läromedel i Lgr 80.

I Lgr 80 (Läroplan för grundskolan) finner man följande definition: För skolarbetet finns också speciella läromedel, producerade för undervisningen. Tryckt material som täcker väsentliga delar av ett ämne, ämnesgrupp eller kursmoment, måste spela en viktig roll, bl.a. för att ge fasthet och sammanhang i studierna (SOU 2003:15, s.54).

Däremot finns det inget nämnt om läromedel i Lpo 94. Det som kan utläsas kring läromedel är enligt följande:

I.../Lpo 94 nämns under Mål att uppnå i grundskolan att varje elev efter genomgången grundskola skall ha uppnått färdigheter i användandet av informationsteknik som ett verktyg för kunskapssökande och lärande (SOU 2003:15, s.57).

Läromedel används av lärare som ett komplement och referens i undervisningen. För eleverna är läromedel en avstampningsbas i undervisningen och kan även användas som stöd och underlag för att på egen hand ta igen det som har missat på grund av frånvaro i undervisningen.

4.1 Samhällskunskap och läromedel

Inom ämnet samhällskunskap används läromedel till en viss grad. Eftersom vi lever i ett samhälle som ständigt förändras är det även viktigt att kunna bedriva undervisning på ett föränderligt sätt. I Lgr 80 finns en tydlig definition av vad läromedel är. Det är mot denna bakgrund, som det enligt vår förförståelse, läromedel används i undervisningen. Men i Lpo 94 finns det inte en lika tydlig definition av läromedel vilket i sin tur kan ge undervisande lärare valmöjligheter om huruvida läromedel kan användas eller inte i undervisningen. Dock använder sig dagens lärare av läromedel i hög grad. Detta då lärarna anser, enligt Skolverkets rapport *Läromedlens roll i undervisningen*, 2006, att läromedel

"/.../ger eleverna grunden eller baskunskaperna samt en helhetsbild och att de kompletterar läroböckerna med andra typer av läromedel för att t.ex. ge eleverna en fördjupad eller mer aktuell bild" (Läromedlens roll i undervisningen, 2006, s. 101).

Vidare visar samma undersökning på att lärare inom samhällskunskap för de högre åldrarna anser att det är viktigare att använda sig av läromedel i högre utsträckning än vad lärare vid de lägre åldrarna anser. En anledning till detta kan vara att uppnåendemålen för år 9 ställer högre kunskapskrav och att betyg ges, till skillnad från elever som går i år 5.

5 Litteratur och tidigare forskning

Vi har valt att titta på läromedlet *Samhälle i dag* från år 1988 och år 2007. Vi har även tittat på respektive läromedels aktuella läroplan samt Kursplaner i Samhällskunskap. I läroplanen och kursplaner har vi plockat ut det vi anser vara relevant för ämnet och det som läromedlet behandlar. Vårt empiriska material är läroboken *Samhälle i dag*, läroplanen och Kursplaner i Samhällskunskap.

Sture Långström (1997) har i sin avhandling *Författarröst & Lärobokstradition* analyserat läromedel från gymnasiet för att försöka ta reda på de olika författarnas motiv och påverkan på läromedlens innehåll. En läromedelsförfattare som Långström analyserar är Lars Hildingson. Han är en av författarna till läromedlet *Samhälle idag*. Långström tar i sin avhandling upp fyra faktorer som har påverkat innehållet i läromedel. Dessa fyra faktorer som påverkar läromedlens innehåll är statens inblandning genom styrdokumentet och läroboksgranskningen, marknadsmässiga villkoren, läromedelstraditionen och inte minst författarna och deras livsvärldar och värderingar (Långström, 1997).

Traditionellt sett är en teori ett system av antaganden eller satser som beskriver den del av verkligheten som är studieobjektet. En teori ska utgöra en sammanhängande helhet utifrån vilken vi kan förklara eller förstå en stor mängd av existerande information om det studerade objektet som möjligt. (Patel och Davidson, 2003, s.21-22)

Vårt antagande är att samhällsvetenskapliga läromedel följer den rådande läroplanen och Kursplaner i Samhällskunskap. Detta eftersom vi har ett antagande om att det är av stor vikt för förlaget och författaren att ge ut böcker som är användbara för lärare i undervisningen. Att vi har detta antagande som avstampningsbas grundar sig i att det finns ett samband mellan läromedel, läroplan och kursplan och att även förlagets och författarens intresse för att läromedel bör tillmötesgå läroplan och kursplan. Alla dessa, läromedel, läroplan, kursplan, förlag och författare utgör delar av en sammanhängande helhet.

I dagens samhälle är kunskap oerhört viktigt och redan som små börjar vi vårt livslånga lärande. Skolan är den organisation som fått i uppdrag att ”främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. /.../ Skolan skall förmedla den mer beständiga kunskapen som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver”(Lpo 94, s 7).

Kunskap ses idag som en förutsättning för att kunna leva och verka i vårt samhälle. Men det räcker inte bara med att inhämta nya kunskaper. För att kunna använda alla dessa kunskaper krävs det också att man får möjlighet att tillägna sig metoder som man sedan kan använda kunskaperna på. I förskolan och under de tidiga skolåren använder man leken som ett redskap för att inhämta kunskaper.

Det är viktigt att föra en diskussion kring vad som är kunskap eftersom kunskap inte är ett entydigt begrepp. Vad som är och räknas som kunskap idag behöver inte vara detsamma som vad som räknades som kunskap för tio år sedan och det som är kunskap idag behöver inte klassas som kunskap om tio år. Anledningen till att kunskap förändras är bland annat att kunskap kommer till uttryck i många olika former som exempelvis fakta, förtrogenhet och förståelse. Enligt läroplanen blir det därför viktigt att arbetet i skolan inriktar sig på att ge utrymme för olika kunskapsformer och det är viktigt att det blir en balans och en helhet mellan dessa. Eleverna måste få uppleva olika uttryck för kunskaper genom exempelvis olika uttrycksformer som musik, dans etcetera. I läroplanen har skolan och lärarna ett stort antal mål att sträva mot och uppnå för att eleverna ska inhämta den kunskap som behövs för att klara sig i samhället. Det finns också mål att sträva mot under rubriken normer där det är viktigt att eleverna inhämtar förståelse för andra vilket även det är en viktig kunskap. *"/.../”kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att hantera också med deras bästa för ögonen”* (Lpo 94 s. 10). Detta eftersom kunskap är så viktig och skolan till viss del ansvarar för att eleverna inhämtar och utvecklar kunskap för att klara ett aktivt liv i vårt samhälle. Kunskap skall också ge en grund för fortsatt utbildning och integreras i olika former och metoder. Skolan skall bland annat sträva mot att eleverna utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt att de lär sig kommunicera. I och med detta finns det ett antal mål som eleven skall uppnå. Att behärska det svenska språket både i tal och skrift, att utveckla en förståelse för andra kulturer samt att känna till grunderna för de lagar och normer som samhället vilar på. Det är viktigt att eleven känner till sina rättigheter och skyldigheter i skolan och samhället. Det ligger i skolans ansvar att undervisningen skall sträva mot att varje elev inhämtar kunskaper som gör att de kan se sina olika valmöjligheter och få en inblick i hur samhället fungerar. *”Kunskap beskrivs där som något som skapas i ett samspel mellan människan och omvärlden, den är konstruktiv. Den skapas i ett sammanhang, och är alltid kontextuell”* (Strander, Torstenson-Ed, 1999, s 25). Kunskapen är också till som ett verktyg för att göra saker begripliga instrumentellt. I stort sett kan man säga att kunskap till viss del är att utveckla en social kompetens och då förlorar kunskapsinläringen exempelvis

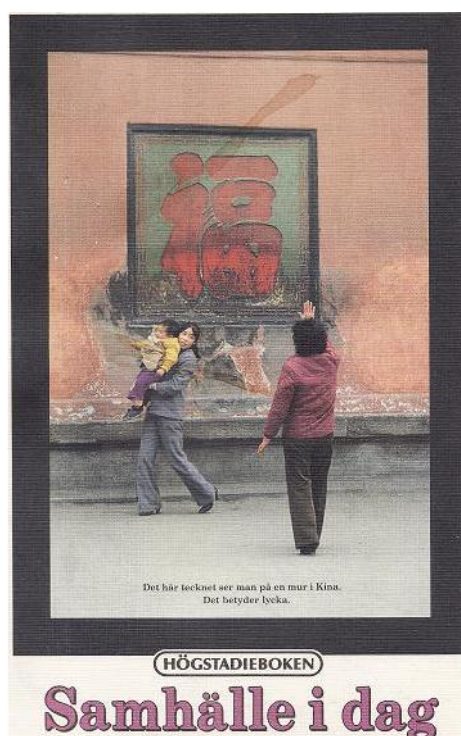
sin innebörd. Synen på eleven som en individ har också förändrats och man ser allt mer att barn är aktiva kunskapsskapare och att vi i skolan skall främja elevernas lärande.

6 Samhälle i dag, Lgr 80, Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap

Vi kommer i denna del att kort presentera läromedlen Samhälle i dag från 1988 och 2007, kunskapssynen i Lgr 80 och Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap.

6.1 Samhälle i dag 1988

Läromedlet Samhälle i dag från 1988 har en vit framsida med en bild på tre personer framför en målad mur. Till denna bild finns en text som förklarar bilden.

Innehåll och innehållsförteckning i läromedlet är anpassad till de tre senare åren på grundskolan. Till dessa olika år finns det ingen rubrik, men däremot markeras de olika med ett luftrum. De ämnen som läromedlet tar upp och behandlar är följande:

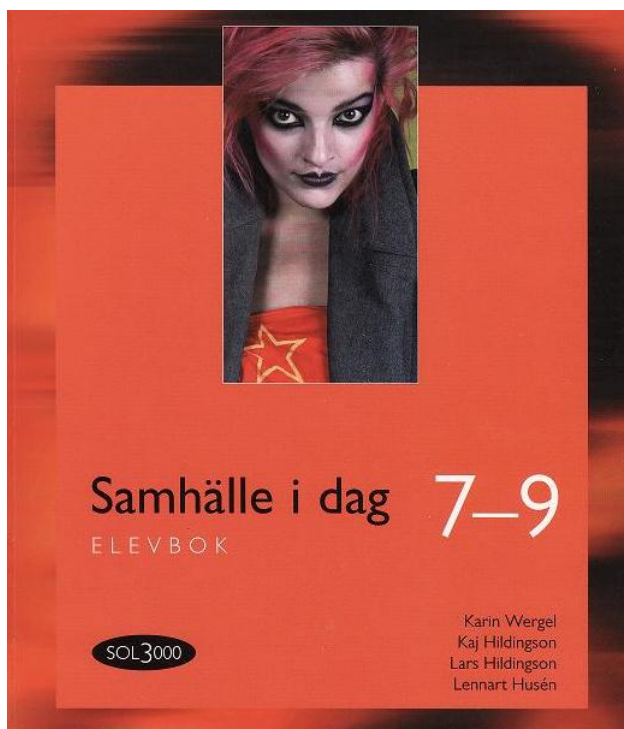
- Att besluta tillsammans
- Vår ekonomi
- När jag går till jobbet
- Ungdom och alkohol
- Lag och rätt

- 14 år

- Val och partier
- Vår kommun
- I samhällets tjänst 1
- Så styrs Sverige
- Vård och service
- I samhällets tjänst 2
- Trafiken
- Våra massmedier
- Behövs reklam?
- Människan och drogerna

- Vad är demokrati?
- Folkrörelser – organisationer
- Samhällets ekonomi
- Länder i världen
- Mot en enad värld?
- Vårt totalförsvar
- Utbildning och arbete
- Människan och datorn
- Vardagens juridik

Människans verksamhet – samhällsperspektivet heter den del i Lgr 80 som beskriver ämnet samhällskunskap. De mål som ingår i kursplanen, åren för 7-9, för ämnet samhällskunskap i Lgr 80 berör bland annat *demokrati, lag och rätt, fred och försvar, arbetslivet, ekonomiska frågor, kommunikation och påverkan, yttre miljö samt fritid och kultur* (Lgr 80, 1980, s. 125-126). För alla dessa beröringsområden ger Lgr 80 en konkret beskrivning om vad som skall läsas och studeras i ämnet. På detta vis är Lgr 80 mycket tydlig med att påvisa hur undervisningen skall genomföras och vad som eleverna skall undervisas i under sina år i grundskolans senare år.

6.2 Samhälle i dag 2007

Läromedlet Samhälle i dag från 2007 har en röd framsida med inslag av svart och en bild på en väldigt sminkad tjej.

Innehåll och innehållsförteckning i detta läromedel har årsindelning för att markera under vilket år i grundskolans senare år som de olika kapitlen skall behandlas. De ämnen som läromedlet har upp och behandlar är följande:

- Samhälle i dag 7
- Dina pengar
- Massmedier omkring oss
- Mobbning och våld
- Droger
- Lag och rätt

- Samhälle i dag 8
- Val och partier
- Så styrs Sverige
- Vår kommun

- Om arbetslivet
  - Folk i Norden
  - Hur är vi mot varandra?
-
- Samhälle i dag 9
  - Samhällets ekonomi
  - EU – på väg mot en enad Europa
  - Flyktingar och invandrare
  - Länder i världen
  - Fattiga och rika länder
  - Mat, miljö och politik
  - En orolig värld

I Kursplaner i Samhällskunskap heter den del som berör samhällskunskap just *Samhällskunskap* och är fortfarande en del av de samhällsorienterande ämnena. De mål som Kursplanen i Samhällskunskap tar upp är *demokratibegreppet, mänskliga rättigheter och skyldigheter, förståelse för andra människors levnadsvillkor, svenska norm- och rättsystemet, internationella förhållanden, ekonomi samt källkunskap* (www.skolverket.se Kursplaner i samhällskunskap, grundskolan).

6.3 Läroplan för grundskolan 1980

Nedan följer presentation av den människosyn, samhällssyn och kunskapssyn som vi kan finna i Lgr 80 och som vi anser vara relevant för denna uppsats. I Lgr 80 går människosynen och samhällssynen hand i hand. Det är mot denna bakgrund som samma citat har använts vid de bägge underrubrikerna.

6.3.1 Människosynen i Lgr 80

Enligt citat från Lgr 80 är varje människa sin egen individ. Detta då hon genom sin aktivitet, nyfikenhet och på eget initiativ skall söka kunskap och förståelse för sin egen och andra människors omgivning och samhällen. Som den fria människa hon är skall hon även

eftersräva förståelse och förbättring både för sig och sitt eget liv, men även för andra människor och deras liv och levnadsvillkor.

Grundskolan är en del av samhället. Läroplanen speglar demokratins samhällssyn och människosyn /.../ människan är aktiv, skapande, kan och måste ta ansvar och söka kunskap för att i samverkan med andra förstå och förbättra sina egna och sina medmänniskors livsvillkor. Skolans innehåll och arbetssätt måste vara så utformat att det befrämjar denna samhälls- och människosyn. Skolan har skyldighet att ge eleverna ökat ansvar och medinflytande i takt med deras stigande ålder och mognad. (Lgr 80, s 13)

6.3.2 Samhällssynen i Lgr 80

I Lgr 80 kan man finna att grundskolan är en del av samhället och att läroplanen skall återspegla den demokratiska samhällssyn som råder. Den demokratiska samhällssyn som råder är att skolan skall ta hänsyn till elevers olikheter och vidareutveckla individen till en demokratisk medborgare. Det är skolans uppgift att elevers ansvarskänsla och inflytaden i skolans värld ökar successivt, allt eftersom eleverna blir äldre och mognar.. I samarbete med hemmet skall skolan stimulera elevernas verksamhet och fostra dem till att ta ansvar, ha ett demokratiskt handlingsätt och ha goda arbets- och fritidsvanor.

Grundskolan är en del av samhället. Läroplanen speglar demokratins samhällssyn och människosyn /.../ människan är aktiv, skapande, kan och måste ta ansvar och söka kunskap för att i samverkan med andra förstå och förbättra sina egna och sina medmänniskors livsvillkor. Skolans innehåll och arbetssätt måste vara så utformat att det befrämjar denna samhälls- och människosyn. Skolan har skyldighet att ge eleverna ökat ansvar och medinflytande i takt med deras stigande ålder och mognad. (Lgr 80, s 13)

6.3.3 Kunskapssynen i Lgr 80

Lgr 80 tar här upp att det är skolan ansvar att alla elever skall fostras till goda samhällsmedborgare. Eftersom detta ansvar vilar på skolans axlar, i samarbete med hemmet, måste då undervisningen präglas av hur det svenska samhället är uppbyggt, hur samhället fungerar och hur den samhällseliga utvecklingen sker/framskrider.

Eleverna tillägnar sig kunskaper och färdigheter även utanför skolan. Redan då de kommer till skolan har de kunskaper och erfarenheter men också vetgirighet och nyfikenhet. Skolan måste i sitt arbete knyta an till detta. Det är dess uppgift att från denna utgångspunkt leda elevernas kunskapssökande in på väsentliga områden och successivt under nio år vidga deras perspektiv

och fördjupa deras kunskaper. Eleverna skall därför få insikt i centrala begrepp som sammanhang som kan bilda grunden för deras kunskapsutveckling. (Lgr 80, 1980, s. 14)

Det är även av stor vikt att elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter främjas och används som avstamp i undervisningen för att elevernas kunskapsutveckling skall vila på en stabil grund.

Kunskapsinhämtandet är en aktiv och skapande process och innebär ett träget arbete som syftar till ett bestämt mål. En undervisning i grundskolan, som mekaniskt leder barnen genom stoff och problem utan att de lär sig behärska grundläggande begrepp och förstå övergripande sammanhang, kan ha negativa följder för deras självtillit och motivation och därmed för hela deras arbets- och livssituation. (Lgr 80, 1980, s. 14-15)

Undervisningen skall vara en process som bidrar till att eleverna inhämtar kunskap för att uppfylla specifika mål. Detta innebär att undervisningen skall vara en måluppfyllande inlärningsprocess och inte plagiatinläring.

Tala, läsa, skriva och räkna utgör grunden för det mesta av det arbete som utförs i skolan och i vuxenlivet. Förmågan att bilda begrepp, tänka och tillägna sig kunskaper liksom tilliten och den inre tryggheten hos ett barn är i hög grad beroende av barnets förmåga att använda de olika medlen för att kommunicera med andra. De grundläggande färdigheterna har avgörande betydelse för övriga studier, för yrkesverksamhet, för återkommande utbildning och inte minst för att ge människor möjligheter att hävda sina rättigheter i samhället. Att elever tränar och systematiskt får utveckla de grundläggande kommunikationsfärdigheterna, tala, läsa, skriva och räkna, måste därför vara centrala i skolarbetet. (Lgr 80, 1980, s. 15-16)

Vidare säger Lgr 80 att även undervisningen i skolan skall präglas av att eleverna fostras till självständiga och trygga elever och samhällsmedborgare. Bakgrunden till detta är att det är skolan och undervisningen som skall ge/ger eleverna de kunskaper och färdigheter som följer eleverna även i det vuxna livet.

Förutsättningarna för en allsidig färdighetsutveckling varierar mellan olika barn. Skolan skall framför allt bidra till att eleverna utvecklas positivt genom att de systematiskt får träna och utveckla sina färdigheter i sin egen takt. Skolan måste anslå tillräckligt med tid för detta. Det är viktigt att kommunikationsfärdigheterna grundläggs så tidigt som möjligt och befästs genom hela skolgången. (Lgr 80, 1980, s. 16)

Medvetenheten om att alla barn är olika skall genomsyra undervisningen då elevernas olika förutsättningar skall bejakas och främjas.

6.4 Lpo 94

Nedan följer presentation av den människosyn, samhällssyn och kunskapssyn som vi kan finna i Lpo 94. Det är dock viktigt att påpeka att människosyn och samhällssyn i Lpo 94 kan vara svåra att dra isär, men vi har gjort ett försök till detta i alla fall.

6.4.1 Människosynen i Lpo 94

Den människosyn som präglar Lpo 94 är att varje elev är en egen individ som skall hitta sin egen plats i samhället. Detta då elevens utveckling sker i interaktion med kultur och i sociala sammanhang. Det är på detta vis som varje elev utvecklas ytterligare till självständiga individer som har ett socialt och kulturellt arv som de bär med sig och vidareutvecklar genom livet.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet /.../ Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktigt att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att sträka denna förmåga hos alla som arbetar där (Lpo 94, s.5-6).

6.4.2 Samhällssynen i Lpo 94

Då samhället, utan den kristna grunden och den västerländska humanismen, kan vara av ondo är det viktigt att ta vara på det goda som finns och värda den. Varje elev bör utifrån dessa två utgångspunkter utvecklas till goda medmänniskor. I och med att globaliseringen brer ut sig allt mer blir det desto viktigare att som en god svensk samhällsmedborgare ta med sig sin godhet ut i den vida världen.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med de svaga och utsatta är de värden som skolan skall getalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättkänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande /.../ Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer högre krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald (Lpo 94, s. 5).

6.4.3 Kunskapssynen i Lpo 94

Vi lever idag i ett kunskapssamhälle där det livslånga lärandet står i fokus. I Lpo 94 står det att i skolan ska undervisningen vara anpassad till alla elever med utgångspunkt från den enskilda elevens bakgrund, språk, tidigare erfarenheter etcetera. Det är med andra ord viktigt att främja den enskilda elevens individuella kunskapsutveckling och det egna lärandet. *”Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. I samarbete med hemmen skall skolan främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar.* (Lpo 94, s.7) Eleverna måste inte bara inhämta kunskaper utan kunna använda sina kunskaper på ett utvecklande sätt i samhället. Undervisningen måste därför ha ett övergripande perspektiv och knyta an till den värld eleverna lever i. Detta leder till att kunskap inte kan eller är ett entydigt begrepp utan måste ses utifrån ett brett perspektiv.

Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet. (Lpo 94, s 8)

6.5 Schema för Lgr 80

Nedan följer schema för att kunna förtydliga och ge en mer klar bild över vilka pedagogiska och psykologiska tankar och idéer som den människosyn, samhällssyn och kunskapssyn som återfinns i både Lgr 80 och Lpo 94.

	Människosyn	Samhällssyn	Kunskapssyn
Behaviorism	Kunskapsinhämtandet är en aktiv och skapande process och innebär ett tröget arbete som syftar till ett bestämt mål. (Lgr 80, 1980, s. 14)		Förutsättningarna för en allsidig färdighetsutveckling varierar mellan olika barn. Skolan skall framför allt bidra till att eleverna utvecklas positivt genom att de systematiskt får träna och utveckla sina färdigheter i sin egen takt. Skolan måste anslå tillräckligt med tid för detta. Det är viktigt att

			kommunikationsfärdigheterna grundläggs så tidigt som möjligt och befästs genom hela skolgången. (Lgr 80, 1980, s. 16)
Kognitivism		<p>Grundskolan är en del av samhället. Läroplanen speglar demokratins samhällssyn och människosyn /.../ människan är aktiv, skapande, kan och måste ta ansvar och söka kunskap för att i samverkan med andra förstå och förbättra sina egna och sina medmänniskors livsvillkor. Skolans innehåll och arbetssätt måste vara så utformat att det befrämjar denna samhälls- och människosyn. Skolan har skyldighet att ge eleverna ökat ansvar och medinflytande i takt med deras stigande ålder och mognad. (Lgr 80, s 13)</p>	<p>Kunskapsinhämtandet är en aktiv och skapande process och innebär ett tråget arbete som syftar till ett bestämt mål. En undervisning i grundskolan, som mekaniskt leder barnen genom stoff och problem utan att de lär sig behärska grundläggande begrepp och förstå övergripande sammanhang, kan ha negativa följder för deras självtillit och motivation och därmed för hela deras arbets- och livssituation. (Lgr 80, 1980, s. 14-15)</p> <p>Eleverna tillägnar sig kunskaper och färdigheter även utanför skolan. Redan då de kommer till skolan har de kunskaper och erfarenheter men också vetgirighet och nyfikenhet. Skolan måste i sitt arbete knyta an till detta. Det är dess uppgift att från denna utgångspunkt leda elevernas kunskapssökande in på väsentliga områden och successivt under nio år vidga deras perspektiv och fördjupa deras kunskaper. Eleverna skall därför få insikt i centrala</p>

			begrepp som sammanhang som kan bilda grunden för deras kunskapsutveckling. (Lgr 80, 1980, s. 14)
Sociokulturalism			

6.6 Schema för Lpo94

	Människosyn	Samhällssyn	Kunskapssyn
Behaviorism		Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med de svaga och utsatta ärde värden som skolan skall getalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättkänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande /.../ Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer högra krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald (Lpo 94, s. 5).	
Kognitivism			

<p>Sociokulturalism</p>	<p>Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet /.../ Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktigt att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att sträka denna förmåga hos alla som arbetar där (Lpo 94, s.5-6).</p>		<p>Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet. (Lpo 94, s 8)</p>
--------------------------------	---	--	---

7 Presentation av empiriskt material och resultat

I denna del av vår uppsats kommer vi att presentera de kapitel som vi har valt ut från läromedlen *Samhälle i dag* från åren 1988 och 2007 samt vårt resultat. De utvalda kapitlen heter *Lag och rätt*, *Så styrs Sverige* och *Länder i världen*. Dessa tre kapitel återfinns i läromedlet från de bägge åren, vilket är en anledning till att vi har valt att studera dem. Vi kommer även att ställa dessa kapitel mot Lgr 80, Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap.

7.1 Lag och rätt

Kapitlet *Lag och rätt* startar på sidan 78 i läromedlet *Samhälle i dag* från 1988. På den inledande sidan presenteras verkliga bilder i svartvitt från en handbollsmatch för att visa på paralleller mellan sportens lag och rätt och samhällets lag och rätt. I detta kapitel tas begrepp som *brott*, *dom* och *straff* upp. Detta följs av delkapitlet *Vad är lagarna för?* Under denna rubrik finns en kort beskrivning av skrivna och oskrivna regler i samhället. Det tas även upp information om vikten av att kunna lagarna och svårigheter som kan uppstå om man inte kan lagarna. Det går också att läsa sig till vart man kan finna våra lagar och i slutet tas det upp några exempel på lagar som berör och är anpassade till elever i år sju. Delkapitlet *Brottet* återger ett väskryckningsbrott som har begåtts av tre unga killar. Detta delkapitel beskriver ett brott som begås och den process som följer därefter. Det vill säga från det att ett vittne ser när brottet begås tills det att ett åtal väcks. Nästföljande delkapitel heter *I rättssalen* och handlar om hur en svensk rättsprocess går till i en rättssal. Rättsprocessen beskrivs med hjälp av ett antal underrubriker och eleven kan genom dessa underrubriker följa rättsprocessen från huvudförhandling till slutanförande. Delkapitlet *Domen* beskriver hur domstolen håller en enskild överläggning och hur domen sedan avkunnas. I detta delkapitel finns också en ruta som tar upp att en dom kan överklagas och var detta kan göras. Det delkapitel som följer heter *Olika påföljder* och tar upp vilka slags påföljder ett brott kan få. I korthet beskrivs påföljderna *böter*, *särskild vård*, *fängelse*, *skyddstillsyn* och *villkorlig dom*. Det tas även upp vad som händer när en ung människa åker fast för ett brott. Varje delkapitel avslutas med ett antal frågor. Efter de ovannämnda delkapitlen kommer en sida med rubriken *Sammanfatta – Diskutera*. Här finns det 13 frågor som alla har anknytning till de tidigare lästa delkapitlen och som anknyter till huvudrubriken *Lag och rätt*. Här finns även en uppgift att skriva ett rollspel som återkopplar till väskryckningsbrottet. Efter *Sammanfatta - Diskutera* fortsätter

huvudkapitlet *Lag och rätt* med ytterligare ett delkapitel som heter *Brottsligheten ökar*. Detta kapitel behandlar dold brottslighet och ungdomsbrottslighet. Därefter följer ett delkapitel som heter *Varför blir människor brottslingar?* Här tar man upp olika anledningar till vad som kan tänkas vara orsaken/orsakerna till att människor blir brottslingar. Det näst sista kapitlet heter *Vad händer längst livets väg?* och detta kapitel tar upp frågor kring *Vad vet i om framtiden?* samt *Vad är det som formar oss?* Det sista delkapitlet, under rubriken *Lag och rätt*, heter *Vad kan vi göra för framtiden?* Här tas det upp vad man kan göra för att förebygga brott, att det är viktigt med snabba utredningar samt att livet inte är bestämt på förhand. Hela kapitlet *Lag och rätt* avslutas med en sida *Sammanfatta – Diskutera*. I denna del finns fem djupgående frågor/punkter som tar upp det eleverna läst genom hela kapitlet och som de enskilt eller i grupp kan arbeta med.

I Lgr 80 kan man återfinna att skolundervisningen skall ge eleverna kunskap och förståelse för vilka normer och lagar som det svenska samhället vilar på samt vilka rättigheter och skyldigheter varje individ har.

Undervisningen skall ge kunskap om och förståelse för de lagar och normsystem som vårt samhälle vilar på. Den skall också leda till insikt om vikten av att värna om de demokratiska rättigheterna och fullgöra skyldigheterna. (Lgr 80, 1980, s. 119).

Kapitlet *Lag och rätt* från läromedlet *Samhälle i dag* år 2007 inleds med underrubriken *Regler – oskrivna och skrivna*. De fotografier som finns på de två inledande sidorna är tagna ur en fotbollsmatch. Här presenteras *Brottet, Domen och Straffet* med anknytning till just fotbollsmatchen. Innan och efter dessa bilder finns det kortare texter om oskrivna och skrivna regler. På nästa sida finns underrubrikerna *Sveriges Rikes Lag* och *Du måste känna till lagarna*. Därefter följer delkapitlet *Brottet*, med tecknade bilder som visar ett brott som begås. Nästkommande delkapitel, *rättssalen*, beskriver rättsprocessen. Det delkapitel som sedan följer är *Domen* och här tas olika domar upp samt dess påföljder. Delkapitlet *Olika sorters straff* är det delkapitel som i detta läromedel informerar eleverna om vilka påföljder ett brott kan ha. Nästa delkapitel är *Varför blir vissa ungdomar brottslingar?* Här återges en del statistik. I delkapitlet *Skadegörelse, stöld och snatteri* återges vad lagen säger om just dessa brott. Nästkommande delkapitel är *Ökar brottsligheten?* Till denna rubrik följer underrubriken *Dold och synlig brottslighet* och kapitlet tar bland annat upp brott som inte polisanmäls samt brott som inte upptäcks. *Kriminalvård* är den del som följer och där tas de olika anstalterna upp. Delkapitlet *Domstolarna* tar upp information om vilka typer av

domstolar som finns i Sverige. *Hjälper strängare straff?* är det sista delkapitlet i *Lag och rätt*. Efter den sista rubriken följer en sida med ett antal ord som eleverna skall förklara. Hela kapitlet *Lag och rätt* avslutas med tre kolumner där kolumn 1 består av 15 frågor, kolumn 2 består av 12 frågor och kolumn 3 består av 7 frågor. Hela kapitlet avslutas med sex sidor med ordförklaringar.

Kursplanen tar upp att eleverna skall utveckla kunskaper genom skolundervisningen kring det som är deras rättigheter och skyldigheter i samhället. Eleverna skall även ha kunskaper som är grundläggande för norm- och rättssystemet i Sverige.

– utvecklar kunskaper om rättigheter och skyldigheter i ett demokratiskt samhälle, /.../ – ha grundläggande kunskaper om det svenska styrelsesättets framväxt och samhällssystemets uppbyggnad samt förstå innebörden av det grundläggande norm- och rättssystemet i Sverige, (www.skolverket.se Kursplaner i Samhällskunskap, grundskolan).

Den skillnad som finns mellan Lgr 80 och Lpo 94 är att målen i Lpo 94 inte är lika konkreta som de var i Lgr 80. I Lgr 80 står det exakt vad som förväntas att eleverna skall säga, vilket innebär att undervisningen styrs av kursplanen.

Enligt Lgr 80 skall undervisningen i de samhällsorienterade ämnena tillägna eleven färdigheter som är viktiga för dem som individer såväl som samhällsmedlemmar. Den skall vidga deras omvärldskunskap, de ska lära sig utvinna kunskap ur egna erfarenheter, de ska ges möjlighet att ta kontakt med företrädare för olika samhällssektorer och i skolarbetet tolka, ordna, bearbeta och kritiskt granska samhällsinformation bland annat genom olika medier (Mattsson, 2006, s.16).

I Lpo 94 används istället målen som en riktlinje för hur eleverna skall vidga sina kunskaper inom ämnet samhällskunskap (Lärobokens ställning i samhällskunskap, 2006).

När skolans läroplaner och kursplaner utarbetas tar man hänsyn till rådande samhällsanda och man försöker följa den rådande vetenskapen samt synen på kunskap för att på bästa sätt försöka rusta barnen inför framtiden” (Mattsson, 2006, s.5).

I läromedlet *Samhälle i dag* från 1988 kan man tydligt se att innehållet i kapitlet *Lag och rätt* följer de bestämmelser och kriterier som finns i Lgr 80. Detta då det i Lgr 80 står att brottslighet och dess följd, för både den som drabbas och för hur samhället påverkas, skall tas upp och behandlas. Det står även att det i läromedlet skall tas upp hur rättssamhället fungerar, vilka brottsförebyggande åtgärder som det finns. Även lagar, regler och normer som finns i ett samhälle skall tas upp och presenteras för eleverna. I läromedlet från 1988 följs de bestämmelser och kriterier som Lgr 80 tar upp då läromedlet behandlar alla de punkterna som

anses vara viktiga enligt Lgr 80. Det valda läromedlet följer även de kriterier som finns på sidorna 119-120 i Lgr 80. Där står det att samhällsorientering i skolan har i uppgift att ta upp det som är relevant för att fostra eleverna till medborgare i ett demokratiskt samhälle. Vidare står det i Lgr 80 att den undervisning som hålls inom samhällsorientering skall bidra till att eleverna får kunskap om och förståelse för de lagar och normsystem som finns i vårt samhälle. I och med att läromedlet tar upp och ger exempel på ett brott och hur detta brott påverkar alla de som är inblandade visas det att det är viktigt att vara demokratisk och värna om det samhälle eleverna lever i. Läromedlet tar även upp några av de lagar och normer som finns i vårt samhälle. Detta leder till att eleverna får insikt om varför det är viktigt att värna om de demokratiska rättigheterna och skyldigheterna som finns i vårt samhälle. Lgr 80 säger:

Lag och rätt: Enligt vad som anges för lågstadiet och mellanstadiet. (Lågstadiet: Lag och rätt i skolan och närsamhället: Att upprätta och följa regler hemma och i skolan. Mellanstadiet: Något om brottslighet och dess följder för den drabbade och för samhället. Normer och regler i skolan och i närsamhället.) Hur rättssamhället fungerar. Brottsförebyggande åtgärder. Normer, lagar och regler. (Lgr 80, 1980, s. 126)

Skolans samhällsorientering har ett särskilt ansvar för att fostra eleverna till medborgare i ett demokratiskt samhälle. Undervisningen skall ge kunskap om och förståelse för de lagar och normsystem som vårt samhälle vilar på. Den skall också leda till insikt om vikten av att värna om de demokratiska rättigheterna och fullgöra skyldigheterna. (Lgr 80, 1980, s. 125-126)

Samhälle i dag 2007 tar i kapitlet *Lag och rätt* upp bestämmelser och kriterier rörande det svenska rättssystemet vilket är relevant för eleverna att känna till i och med att eleverna skall fostras till goda samhällsmedborgare. Bestämmelserna och kriterierna återfinns även i Kursplaner i samhällskunskap och skall därmed ingå i undervisningen i ämnet samhällskunskap. Enligt Kursplaner i Samhällskunskap skall undervisningen bidra till att eleverna skaffar sig en djupare kunskap i olika rättigheter och skyldigheter som varje individ har i ett demokratiskt samhälle. Det är för eleverna viktigt att få vidga sina kunskaper om de lagar och normer som det svenska samhället är uppbyggt av. Kursplaner i Samhällskunskap tar upp det nedanstående:

Skolan skall i sin utbildning i samhällskunskap sträva efter att eleven
– utvecklar kunskaper om rättigheter och skyldigheter i ett demokratiskt samhälle, /.../

Eleven skall

– ha grundläggande kunskaper om det svenska styrelsesättets framväxt och samhällssystemets uppbyggnad samt förstå innebörden av det grundläggande norm- och rättssystemet i Sverige, (www.skolverket.se Kursplaner i Samhällskunskap, grundskolan)

För att varje elev ska få möjlighet till kunskap om hur rättssystemet i Sverige fungerar tar bägge läromedlen upp varje steg kring ett brott, från dess början till slutet. Fram till delkapitlen *Varför blir vissa människor brottslingar* (1988) och *Varför blir vissa ungdomar brottslingar* (2007) behandlar läromedlen samma ämnen. Därefter tar läromedlet från 2007 upp ytterligare delkapitel som behandlar till exempel skadegörelse, kriminalvård, om strängare straff hjälper. Detta kan bero på att samhället har förändrats sedan 1988. ”*Eftersom världen ständigt förändras måste även ämnets innehåll ständigt förändras*” (www.skolverket.se Kursplaner i Samhällskunskap, grundskolan).

7.2 Så styrs Sverige

Kapitlet *Så styrs Sverige* (1988) är ett av de kapitlen som eleverna i år åtta läser. Detta kapitel inleds med delkapitlet *Riksdagen*. Här återges *Riksdagen i arbete*, *Arbetet delas upp på utskott*, *Ett ärendes gång*, *Riksdagen stiftar lag* i form av underrubriker. Det delkapitel som följer är *Statens inkomster och utgifter*. Eleverna får här med hjälp av ett antal underrubriker inblick i hur staten tar itu med samhällets ekonomi. *Riksdagen kontrollerar hur riket styrs* är ytterligare ett delkapitel där eleverna får inblick i de uppgifter som riksdagen har. För att eleverna skall få en klar bild över hur riksdagens arbete går till i verkligheten får eleverna följa *Dag Svensson – riksdagsledamot*. Delkapitlet *En regering bildas* ger eleverna en inblick i vad regering är och hur den bildas. Det nästkommande delkapitlet som återfinns är *Regeringen styr*. Denna del fördjupar sig i de uppgifter regeringen axlar. Det delkapitel som följer heter *Sverige är en monarki* och beskriver Sveriges kungligheter. *Statsförvaltningen* är det nästsista delkapitlet i kapitlet *Så styrs Sverige*. Här ges eleverna en inblick i vad statsförvaltningen är och vad som är dess uppgifter. *En lag blir till – från förslag till verklighet* är det sista delkapitlet. Detta kapitel består av de tretton steg som genomförs för att ett förslag skall bli till lag i verkligheten. Kapitlet *Så styrs Sverige* avslutas med *Sammanfatta – Diskutera* som består av två delar. I den första delen skall eleverna förklara ord, i den andra delen skall eleverna besvara 15 frågor. Denna del kan, av eleverna, genomföras antingen i grupp eller enskilt. I Lgr 80 tas det upp att elever genom skolundervisningen ska inspireras till att delta och utveckla kunskaper kring samhället genom exempelvis politiskt engagemang.

Eleverna skall stimuleras till egna insatser i samhällslivet och få kännedom om de möjligheter som finns att påverka utvecklingen genom medverkan i politiskt och fackligt arbete och genom anslutning till olika ideella organisationer och föreningar/.../(Lgr 80, 1980, s. 119-120).

Frågor kring demokrati: Mötesformer och mötesteknik, demokratiska arbetsformer i den egna skolan. Demokratiska rättigheter och skyldigheter i skolan och samhället. Politiska partier, folkrörelser och organisationer. Regering och riksdag samt kommuner och landsting (Lgr 80, 1980, s. 125).

Kapitlet *Så styrs Sverige* (2007) börjar på sidan 258 i läromedlet och inleds med delkapitlet *En dag i riksdagen*. Här får man följa en riksdagsledamot och denne presenteras även med en bild. Kapitlet fortsätter sedan med ett antal underrubriker alla på något sätt sammankopplade med riskdagen och det arbete som pågår där. Det andra delkapitlet heter *Riksdagens uppgifter* och består av tre underrubriker. Den första är *Riksdagen stiftar lag* och handlar om beslut om nya lagar och avskaffning av gamla. Den andra underrubriken är *Statens inkomster och utgifter* och här tas budgetpropositionen upp mycket kort. Under den tredje och sista underrubriken, som heter *Riksdagen granskar regeringens arbete*, tas det upp att det är riksdagen som beslutar om exempelvis lagar och att det sedan är upp till regeringen att se till att besluten genomförs. Nästkommande delkapitel är *Riskdagen och regeringen*. Här tar boken bland annat upp förhållandet mellan riksdag och regering. Detta delkapitel har två underrubriker: *Olika sorters regeringar* och *Sverige och kungamakten*. Delkapitlet *Regering och departement* är den nästkommande rubriken. Detta kapitel beskriver hur regeringen och departementen ser ut samt vilka uppgifter de har. Delkapitlet som kommer närmast är *Länsstyrelserna*. Här förklaras ordet länsstyrelse och vad en länsstyrelse är. Detta delkapitel har tre underrubriker. Den första underrubriken är: *En gammal organisation* och här tar man upp att länsstyrelsen är en gammal organisation som bildades redan 1634. Den andra underrubriken är *Vad gör länsstyrelsen?* Och här beskrivs länsstyrelsens arbete. Den sista underrubriken heter *Att överklaga beslut* och handlar om att man har rätt att överklaga beslut som en myndighet eller en tjänsteman beslutat. I delkapitlet *Vem har makten i Sverige* tar man upp hur maktförhållandet ser ut. *Makten flyttar utomlands* är det näst sista delkapitel och behandlar underrubrikerna *Den internationella ekonomin påverkar oss* och *Kritik mot de styrande är inte nytt*. Det sista delkapitlet i kapitlet *Så styrs Sverige* är *Demokrati och diktatur* och här tas begreppen demokrati och diktatur upp. Detta delkapitel har två underrubriker *Tecken på demokrati* där ett antal viktiga begrepp tas upp och *Vad är diktatur?* Som beskriver

kortfattat vad en diktatur är. Efter detta sista delkapitel följer också tre kolumner med frågor. I den första kolumnen finns det 16 frågor, kolumn två består av 16 frågor och kolumn tre består av 11 frågor. Frågorna i dessa kolumner har anknytning till det lästa kapitlet.

Skolan har i ansvar att fostra elever till goda samhällsmedborgare. Genomundervisning i hur det svenska samhället är uppbyggt och vilka demokratiska grunder den vilar på stimuleras varje elev till ansvarstagande samhällsmedborgare. Detta är någonting som tydligt tas upp i Lgr 80 då det står enligt nedan.

Utbildningen i samhällskunskap skall ge grundläggande kunskaper om olika samhällen, förmedla demokratiska värden och stimulera till delaktighet i den demokratiska processen. Samhällskunskapsämnet levandegör och förklarar hur människor formar och formas av sina samhällen och hur de organiserar sig för att uppnå gemensamma mål. (Lgr 80, 1980, s. 16)

I kapitlet *Så styrs Sverige i Samhälle i dag*, 1988, behandlas många av de punkter som Lgr 80 tar upp. Bland annat behandlas regering och riksdag, kommuner och landsting. Även ekonomiska frågor som samhällsekonomi, samhällsplanering och resursfördelning behandlas i kapitlet *Så styrs Sverige*, vilket också är några av de bestämmelser och kriterier som återfinns i Lgr 80.

Demokratiska rättigheter och skyldigheter i skolan och samhället. Politiska partier, folkrörelser och organisationer. Regering och riksdag samt kommuner och landsting. (Lgr 80, 1980, s. 126)

Ekonomiska frågor: Privat ekonomi och konsumentfostran. Samhällsekonomi. Jämförelser mellan olika ekonomiska system. Ekonomisk samverkan i Norden, i Europa och i världen i övrigt. Ekonomi och maktförhållanden. Samhällsplanering och resursfördelning. (Lgr 80, 1980, s. 126)

Det svenska samhället vilar på en demokratisk grund. Kapitlet *Så styrs Sverige*, i läromedlet *Samhälle i dag 2007*, ger eleverna en inblick i hur det demokratiska samhället är uppbyggt i Sverige. Detta görs genom att punktlig gå igenom den roll den styrande makten i Sverige har och hur den är uppbyggd. Samtidigt visar detta kapitel på att det finns en rad olika faktorer som spelar in i hur makten i Sverige är fördelad och att det är viktigt att vara medveten om att den enskilde har en viktig roll i samhällsfrågor. På detta vis ges, Kursplaner i Samhällskunskap, eleven en möjlighet att komma till insikt med att reflektera över det personliga ansvaret i frågor som berör bland annat demokrati, makt och mänskliga rättigheter.

Grunden för det svenska samhället är demokrati. Ämnet samhällskunskap har ett särskilt ansvar att ta upp och analysera de demokratiska värdena och i det sammanhanget utveckla förmågan att

granska, värdera och ta ställning i samhällsfrågor och främja viljan att delta och påverka. Det etiska perspektivet ingår i all utbildning men får sin särskilda betydelse när det gäller frågor kring demokrati, mänskliga rättigheter samt makt och förtryck i olika former. Ämnet ger medvetenhet om och insikter i sådana frågor och ger tillfällen till reflektion om det personliga ansvaret. (www.skolverket.se Kursplaner i samhällskunskap, grundskolan)

7.3 Länder i världen

Kapitlet *Länder i världen* (1988) inleds med en bild på jorden och med en kort tillhörande text. På nästa sida finns delkapitlet *Sju länder – sju sätt att leva*. Sedan följer en rad olika delkapitel, alla med inriktning på varsitt land, alla länder presenteras genom en kartbild och information om yta, antal invånare, språk och annat som anses vara viktigt för de elever som använder sig av materialet. I varje land får man även följa en ung människa i vardagen. Det första landet är *USA* och den första unga individen som eleverna här får följa är *John i Atlanta*. Efter att ha följt John ges mer allmän information om USA. Den rubrik som följer i delkapitlet *USA* är *Så styrs USA*. Här ges det en överblick i styrandet av USA. Rubriken *Massmedia* är den del som med hjälp av underrubrikerna *Världens bästa tidningar*, *TV dygnet runt* beskriver massmedian i USA och vilken påverkan den har på samhället och medborgarna. Den näst följande rubriken är *Att leva och arbeta i USA*. Här får eleverna en inblick i hur vardagen ter sig för allmänheten i USA. *Det andra USA* är den näst sista rubriken. I denna del återges den del av medborgare som är mindre lyckligt lottade i USA. Den rubrik som avslutar delkapitlet *USA* heter *Supermakten* och har inga underrubriker. Här får eleverna följa den ställning USA har i förhållande till resten av världen.

Nästa land och delkapitel som boken tar upp är *Sovjet*. Här får eleverna till en början följa *Valentin i Tasjkent*. Under rubriken *Sovjet och hur det styrs* ges information om hur Sovjet och dess styre ser ut. Eleverna får en överblick i den styrande handen i Sovjet och hur bland annat ett val går till. Därefter följer en kortare text med rubriken *Massmedia*. Här ges en bild av den sovjetiska massmedians roll. *Från vaggan till graven* är den rubrik som beskriver hur livet ser ut för den sovjetiska medborgaren. Som rubriken antyder får eleverna här följa medborgaren från det att denne är ett spädbarn till denne går i pension. Den rubrik som kommer efter är *Valentin bor inte i Ryssland*. Utifrån rubriken *Den sovjetiska ekonomin* får eleverna läsa sig till hur Sovjets ekonomi ser ut. De underrubriker som följer nedan ger

information om delar av den ekonomiska delen som berör sovjetiska medborgare. *Supermakten* är den sista rubriken i delkapitlet och den har inga underrubriker. Under rubriken *Supermakten* får eleverna information om den maktposition Sovjet har i förhållande till resten av världen.

Shanling i Longxiang i delkapitlet *Kina* är den tredje unga människan vars vardag presenteras för eleverna. Den nästkommande rubriken är *Hur 1 miljard människor styrs* ger inblick i hur det kinesiska styret ser ut och hur samhället är uppbyggt. Som för tidigare länder finns rubriken *Massmedia*. Under denna del ges information om massmedians roll i samhället. *På åkern och i skolan* är den rubrik som skildrar hur den kinesiska skolgången ser ut och är uppbyggd. Den sista rubriken i delkapitlet *Kina* är *Ekonomi: Rätt att bli rik*. Här ges en inblick i hur den kinesiska ekonomin ser ut för den enskilda medborgaren och för hela samhället.

Indien är det fjärde landet som behandlas i kapitlet *Länder i världen* och här är det *Kanta i Gantila* som eleverna får följa. Delkapitlet *Indien och hur det styrs* skildrar den enskilda familjen och hur den indiska staten styr. Vidare följer rubriken *Indiens ekonomi*, som ger eleverna inblick i hur den indiska ekonomin ser ut. Den indiska skolgången återges utifrån underrubrikerna *Två våningar för de rika* och *Skolan* som tillhör rubriken *Ingen skola för Kanta*. I och med rubriken *Massmedia* ges information om den roll som massmedian har i det indiska samhället. Ingående information om de olika medierna görs. *Långsam utveckling* är den sista rubriken i delkapitlet *Indien*. Här får eleverna information om på vilket sätt Indien utvecklas och varför utvecklingen kan tänkas ske just på detta vis.

Delkapitlet *Japan* är det femte landet i kapitlet *Länder i världen*. Den unga människa vars vardag som eleverna denna gång får följa är *Yoriko i Tokyo*. Med underrubrikerna *Frukost på sjögräs* och *Stenhård konkurrens* återges en mer utförlig bild av hur Yorikos vardag ser ut. Liksom i de andra delkapitlen innehåller även delkapitlet *Japan* rubriken *Hur styrs Japan*. Här får eleverna information om hur Japans styre ser ut. *Massmedia* är ytterligare en rubrik som behandlas. Eleverna får här en inblick i den japanska massmedian. *Ris och musslor* är den rubrik som ger eleverna en överblick i den japanska familjens vardag. *Ekonomi och arbete* är den avslutande rubriken i delkapitlet *Japan*. Under denna del får eleverna information om hur både ekonomin och arbetsmarknaden ser ut i Japan.

Zimbabwe är det näst sista delkapitlet i kapitlet *Länder i världen*. Den unga människa och dess vardag som eleverna denna gång får följa är *Joshua i Makaha*. Den rubrik som följer är *Statens styrelse*. Under denna rubrik rymmer information om hur Zimbabwe styrs och hur skolgången ser ut. *Jordreformen* är nästa rubrik i delkapitlet *Zimbabwe*. Här får eleverna information om hur vardagen ter sig för de zimbabwiska medborgarna. Den rubrik som avslutar delkapitlet heter *Framtiden?* Eleverna ges en inblick i den geografiska delen av Zimbabwe med naturtillgångar och även den sociala delen som berör medborgarna.

Det sjunde och sista landet i kapitlet *Länder i världen* är *Syrien* och det är *Aisha i Abuá'id* som eleverna får följa. Nästa rubrik heter *Hur Syrien styr*. Här får eleverna en övergripande inblick i hur Syriens styre ser ut samt information om det syriska samhället. Den sista rubriken i delkapitlet är *Mellan öst och väst*. Här ges eleverna information om hur Syrien förhåller sig till länder runt om i världen. Hela kapitlet *Länder i världen* avslutas med *Sammanfatta – Diskutera* med elva frågor. Alla dessa frågor är kopplade till kapitlet *Länder i världen*, som eleverna antingen enskilt eller i grupp skall besvara. Läromedlet från 1988 tar upp sju olika länder runt om i världen. Länderna presenteras och beskrivs utifrån en ung människas liv och vardag. Detta ger eleverna ökad förståelse för andra människors levnadsförhållanden.

I Lgr 80 står det att elever får insyn i sina egna och andra människors liv runt om i världen genom undervisning i samhällskunskap.

Genom undervisningen i de samhällsorienterande ämnena skall eleverna vidga sina kunskaper om sig själva och andra, om människors liv och verksamhet förr och nu samt tillvaron och dess problem. De skall därigenom skaffa sig tilltro till sin förmåga att påverka och förbättra sina egna och andras levnadsförhållanden. Eleverna skall stimuleras till egna insatser i samhällslivet och få kännedom om de möjligheter som finns att påverka utvecklingen genom medverkan i politiskt och fackligt arbete och genom anslutning till olika ideella organisationer och föreningar/.../(Lgr 80, 1980, s. 119-120).

I kapitlet *Länder i världen* (2007) presenteras fem olika länder. Dessa länder är USA, Ryssland, Tyskland, Kina och Indien. Alla länder beskrivs så att eleven får en liten inblick i hur landet är uppbyggt, hur det styrs, politiska inslag samt vilken befolkning som bor i länderna. Det första delkapitlet handlar om USA och heter *USA – en stormakt*. Den nästkommande rubriken i delkapitlet är *USA och världspolitiken* och här presenteras USA ur två synvinklar. Ett möjligheternas land eller den stora fienden. Kapitlet tar upp hur USA styrs,

dess valutas makt samt minoritetsgrupperna som finns i landet. Även massmedians påverkan på omvärlden. *Ryssland – arvtagare till en supermakt* heter delkapitlet som följer och ger eleven en viss inblick i landet Ryssland och dess invånare. Även här tar läromedlet upp styret i Ryssland, Rysslands förhållande till omvärlden samt mass medias roll. Det kommande delkapitlet heter *Tyskland – ett starkt land i Europa*. Här tar läromedlet upp hur Tyskland styrs, att det är ett industriland samt dess roll i EU. Även massmedians roll för landet tas upp. *Kina – jordens folkrikaste land* heter delkapitlet som följer och detta här tar läromedlet upp det kinesiska styret, Kinas ekonomi samt frågor kring mänskliga rättigheter och den hårt styrda massmedian. Det sista delkapitlet i kapitlet *Länder i världen* heter *Indien – världens största demokrati*. Detta delkapitel tar upp Indien industri och befolkning. Även massmedier nämns samt krav på självständighet från olika delstater. Hela kapitlet *Länder i världen* avslutas med tre frågekolumner. Kolumn ett består av 18 frågor, kolumn två består av 15 frågor och kolumn tre består av 8 frågor. Frågorna knyter an till det eleven läst i de olika delkapitlen. Läromedlet från 2007 tar upp fem olika länder. Länderna beskrivs konkret och kortfattat.

Då dagens elever lever både lokalt och globalt, anses det i Kursplaner i Samhällskunskap, att varje elev genom sin undervisning får ökad förståelse om det egna landet och andra länder. På detta vis kan förståelsen för det egna landet i förhållande till andra länder och förståelsen för det globala samarbetet öka.

.../– utvecklar kunskaper om förhållanden i andra länder och därmed förmågan att reflektera över internationella relationer och internationellt samarbete/.../ Genom att vidga förståelsen för det som sker i både det lokala och det globala samhället bidrar ämnet med kunskaper som varje individ behöver för att bedöma och påverka såväl den egna som samhällets framtid. Ett historiskt perspektiv är ett stöd för att förklara händelser och förhållanden i nutiden och reflektera över framtiden. (www.skolverket.se Kursplaner i Samhällskunskap, grundskolan)

Kapitlet *Länder i världen* i läromedlet från 1988 behandlar, enligt de bestämmelser och kriterier som Lgr 80 tar upp, bland annat privat ekonomi, ekonomisk samverkan i världen, ekonomi och maktförhållanden, samhällsplanering och resursfördelning. I detta kapitel behandlas även massmedia, i de olika länderna. Här tas massmedians påverkan, ur ett positivt och ett negativt perspektiv upp. Genom att eleverna får följa de olika unga människorna i deras vardag behandlas även deras fritid och kultur, detta genom att ta upp vilka behov, resurser och alternativ de unga människorna har beroende på var i världen de lever. Alla dessa behandlingsområden finns som bestämmelser och kriterier i Lgr 80.

/.../Undervisningen skall syfta till att stärka respekten för människans grundläggande fri- och rättigheter. Den skall ge en beredskap för fredssträvanden och öka förståelsen för behovet av internationell solidaritet. Den skall leda till förståelse och respekt för folk, för deras kulturer, civilisationer, värderingar och levnadssätt. (Lgr 80, 1980, s. 119-120)

Ekonomiska frågor: Privat ekonomi och konsumentfostran. Samhällsekonomi. Jämförelser mellan olika ekonomiska system. Ekonomisk samverkan i Norden, i Europa och i världen i övrigt. Ekonomi och maktförhållanden. Samhällsplanering och resursfördelning. /.../

Kommunikation och påverkan: Massmediekunskap, massmediernas positiva funktioner och negativa effekter, informationsbehandling/.../

Fritid och kultur: Behov, resurser och alternativ. (Lgr 80, 1980, s. 126)

Genom att läromedlet behandlar olika länder runt om i världen får eleverna en inblick i de rättigheter och friheter som olika människor har. Då läromedlet väljer att utifrån olika unga människor presentera olika länder ges eleverna möjligheten att få ökad förståelse och respekt för andra människor, deras kulturer, levnadssätt och värderingar.

I Lpo 94 kan man läsa sig till att globaliseringen är en viktig punkt som inte kan lämnas oberört. Detta då länder runt om i världen har ett ökat beroende i förhållande till varandra. Detta är någonting som kapitlet *Länder i världen*, i *Samhälle i dag 2007* behandlar. Då kapitlet tar upp och presenterar ett antal olika länder ges eleverna en möjlighet att få ökad förståelse för frågor som berör individen i olika länder men också de punkter som binder samman länder i världen. Detta då ekonomi, kultur och samverkan är några av de band som länder har till varandra. I och med ökad förståelse för vad som händer runt om i världen kommer eleverna till insikt med vilka möjligheter de har för att kunna påverka sin egen framtid. Kapitlet *Länder i världen*, i *Samhälle i dag 2007*, bidrar till att den enskilda eleven tar del av de kunskaper som är nödvändiga för att öka förståelse för det som sker lokalt och även det som sker globalt.

Med globalisering menas att hela världens länder kommer närmre varandra, på den ekonomiska planen, och att även kulturer runt om i världen påverkas av varandra. Samhällskunskapsämnet skall i skolundervisningen ta upp det som rör det egna samhället i Sverige, men även hur samhällen runt om i världen påverkas av varandra. Det vill säga hur de utvecklas, påverkar och påverkas av varandra. Det är även genom samhällskunskapsundervisningen som studier kring länders historia levandegörs och kan vara till stor kunskapsnytta för att kunna hantera nuets samhället den framtida utvecklingen.

Globaliseringen bär en sammanflätning av såväl ekonomier som kulturer och därmed ett ökat beroende mellan länder. Ämnet tar upp flera av de ödesfrågor som berör såväl den enskilde individen som hela det internationella samhället. Samhällskunskapsämnet behandlar frågor som rör rättvis fördelning och ett hållbart samhälle och ger därmed kunskaper om de globala sammanhangen. På så sätt belyses hur internationell förståelse och samverkan kan bidra till att lösa världsomspännande problem. Ämnets breda och mångfasetterade karaktär gör det möjligt att analysera och belysa de globala utvecklingsfrågorna ur ett helhetsperspektiv och ämnet kan därmed skapa ett naturligt utrymme för värdediskussioner./.../ Genom att vidga förståelsen för det som sker i både det lokala och det globala samhället bidrar ämnet med kunskaper som varje individ behöver för att bedöma och påverka såväl den egna som samhällets framtid. Ett historiskt perspektiv är ett stöd för att förklara händelser och förhållanden i nutiden och reflektera över framtiden. (www.skolverket.se Kursplaner i Samhällskunskap, grundskolan)

7.4 Undervisning utifrån läromedel eller ej?

Det finns en klar och tydlig definition av vad läromedel är i Lgr 80. Mot denna bakgrund kan det ha ansetts vara viktigt för undervisande lärare i samhällskunskap att avnå sig av läromedlet *Samhälle i dag* från 1988. Som det tidigare i denna har tagits upp följer läromedlet *Samhälle i dag* från 1988 Lgr 80 väldigt tydligt. Detta bidrar då till att samhällskunskapslära fann en trygghet i att använda sig av läromedlet i sin undervisning. Samtidigt kan man se tendenser till en behavioristisk syn på eleverna då det i Lgr 80 ges en övertydlig, utan tolkningsmöjligheter, i vad samhällskunskapsundervisningen skall innehålla.

Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap ger dock undervisande lärare en större tolkningsmöjlighet. Detta då det inte ges direkta krav på vad undervisningen ordagrant skall innehålla. Detta kan tolkas som att dessa styrdokument, Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap, har en påverkan från ett kognitivistiskt och sociokulturalistiskt perspektiv. Anledningen till detta kan vara att synen på eleven har ändrats och att fokus nu ligger på att det är eleven som skall söka reda på kunskap genom sina sinnen, erfarenheter och i interaktion med sin omgivning.

8 Avslutande diskussion

Vi har i vår uppsats försökt att besvara den fråga som vi har ställt i vårt syfte. Till vår hjälp har vi använt Lgr 80, Lpo 94, Kursplanen i Samhällskunskap samt läromedlet *Samhälle i dag* från åren 1988 och 2007. I detta läromedel har vi valt ut tre kapitlen som återfinns i läromedlet de bägge utgivningsåren. En av våra utgångspunkter har varit att de valda kapitlen från läromedlet *Samhälle i dag* 1988 även återfinns i läromedlet *Samhälle i dag* från år 2007. Skolundervisningen måste präglas av hur det svenska samhället är uppbyggt, hur samhället fungerar och hur den samhällsliga utvecklingen sker/framskrider då det är skolans ansvar att, i samarbete med hemmet, att fostra eleverna till goda samhällsmedborgare, kan man läsa sig till i Lgr 80. Läromedlet *Samhälle i dag* från 1988 presenterar de olika kapitlen och dess innehåll genom att ta upp glimtar av elevernas direkta vardag.

Medvetenheten om att alla barn är olika skall genomsyra undervisningen då elevernas olika förutsättningar skall bejakas och främjas. *Samhälle i dag* från 1988 tar upp de olikheter som finns mellan barn genom att presentera ungdomar från olika kulturer och hemförhållanden. Elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter skall främjas och undervisningen skall ha sin avstamp i elevernas förkunskaper och erfarenheter. Detta för att elevernas kunskapsutveckling skall vila på en stabil grund. Här ser vi tydligt att denna kunskapsyn vilar på en kognitivistisk grund. Detta då utgångspunkten är eleven och dennes kunskaper, inte eleven i interaktion med med samhället. Undervisningen skall vara en process som bidrar till att eleverna inhämtar kunskap för att uppfylla specifika mål. Att kunskapsinhämtningen skall uppfylla specifika mål visar på att människosynen är behavioristisk. Med detta menar vi att synen på människan är väldigt snäv och att hon behöver tydliga riklinjer och direktiv för sin kunskap och kunskapsutveckling. Detta innebär att undervisningen skall vara en måluppfyllande inlärningsprocess och inte plagiatinläring. Vidare säger Lgr 80 att även undervisningen i skolan skall präglas av att eleverna fostras till självständiga och trygga elever och samhällsmedborgare. Bakgrunden till detta är att det är skolan och undervisningen som skall ge/ger eleverna de kunskaper och färdigheter som följer eleverna även i det vuxna livet. Detta tas upp i läromedlet genom att låta eleverna ta del av/följa en röd tråd som går genom deras liv från barndom till vuxen ålder. Samtidigt ger Lgr 80 tydliga direktiv om vad undervisningen skall bestå av och vad som är viktigt för eleverna för att växa upp och bli goda samhällsmedborgare. Här i kan tendenser till behaviorism synliggöras då den goda

samhällsmedborgaren är belöningen för det goda beteendet som har vuxit sig stor till goda vanor.

I Kursplaner i Samhällskunskap står det att samhällskunskap ger eleven kunskaper och möjligheter att se och knyta an omgivningen till dem själva. Den sociokulturella synen på kunskap och människan framgår här klart och tydligt. Detta då varje elev och dennes kunskap och kunskapsinhämtning skall i interaktion med samhällets övriga medborgare utvecklas. De får förståelse för sin egen relation till omgivningen samt hur den enskilda individen formas i den värld de lever i.

Huvuduppgiften för de samhällsorienterande ämnena är att utveckla elevernas kunskaper om människan och hennes verksamheter samt förändringar i landskapet och i samhället på enskilda platser och under skilda tider” (www.skolverket.se Kursplaner i Samhällskunskap, grundskolan)

Eleverna formas utifrån sin omgivning och i samspel mellan nya kunskaper och tidigare erfarenheter. Denna uppfattning som återfinns, enligt vår tolkning, i Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap är präglad av kognitivismen och sociokulturalismen. De ska ha uppnå kunskapsmål där eleven ska ha grundläggande kunskaper i *”det svenska styrelsesättets framväxt och samhällssystemets uppbyggnad samt förstå innebörden av det grundläggande norm och rättssystemet i Sverige”* (www.skolverket.se Kursplaner i Samhällskunskap, grundskolan).

Lgr 80	Människosyn	Samhällssyn	Kunskapssyn
Behaviorism	Synen på eleven är väldigt snäv. Eleven behöver tydliga direktiv för vilka kunskaper som denne behöver lära in.		I Lgr 80 tas upp exakt vilka delmoment som samhällskunskapsundervisningen skall innehålla och vilka kunskaper eleverna förväntas utveckla.
Kognitivism		Samhället vilar på en demokratisk	Elevenas kunskapsintag och kunskapsutveckling utgår ifrån eleverna själva. Detta då varje

		grund. Utifrån sina egna erfarenheter formas människan som i sin tur formar samhället. Samhälle och människa går hand i hand.	elevtolkar som omvärlds utifrån sina tidigare erfarenheter och på så vis utvecklar nya erfarenheter och kunskaper.
Sociokulturalism			

Lpo 94	Människosyn	Samhällssyn	Kunskapssyn
Behaviorism		I Lpo 94 lever den kristna tron och den västerländska godheten. Samhällets belöning för detta resulterar i att den goda svenska samhällsmedborgaren kan sprida sin godhet i den vida världen i och med globaliseringen.	
Kognitivism			
Sociokulturalism	Varje individ utvecklas i interaktion med andra individer och den sociala miljö som denne lever och verkar i.		I Lpo 94 inte står med exakta ord vilka kunskaper som eleverna skall ta till sig, utan här är det det sociala samhället som är den viktigaste

			faktorn för vad eleverna bör utveckla och formas av.
--	--	--	--

I ämnet geografi ska eleverna få kunskaper om hur människor lever och arbetar i olika miljöer runt om i världen och om vilka faktorer som kan påverka dessa förhållanden. Eleverna ska också kunna reflektera över vilka möjligheter som det finns för en förändring. Läromedlet *Samhälle i dag* från 2007 tar i kapitlet lag och rätt upp vilka lagar vi har i Sverige och vad vi som medborgare måste rätta oss efter i ett demokratiskt samhälle. Boken tar även upp ett brott, domen och straffet för att eleverna ska få djupare kunskaper i vad som händer och vilka konsekvenser ett felaktigt handlande kan medföra. Kapitlet ger eleverna kunskaper och uppfyller strävansmålet i läroplanen där det står att eleverna ska få förståelse för andra människors situation och utveckla viljan att handla med de bästa förmågorna. Eleven ska känna till lagar och normer samt ha kännedom om sina rättigheter och skyldigheter.

I Kursplaner i Samhällskunskap står det att eleverna ska ha kunskaper om det svenska styrelsesättet vilket detta kapitel *Så styrs Sverige* tar upp. Här får eleverna kunskaper om hur arbetet i riksdagen och regeringen ser ut samt vilka uppgifter dessa har. I Kursplaner i Samhällskunskap finns ett mål att eleven under det nionde skolåret ska ha kunskaper om hur det svenska styrelsesättet växt fram. Denna punkt tar boken *Samhälle idag* inte upp utan denna del fattas i boken och som arbetande lärare kan man rikta kritik mot detta speciellt då det är ett uppnåendemål i kursplanen och inte ett strävansmål. Samtidigt skall eleverna, genom sin omgivning och sina erfarenheter utvecklas och i sin sociala miljö söka svar på hur det rådande samhället fungerar. Detta då eleverna lever i ett föränderligt samhälle och varje social omständighet bidrar till nya erfarenheter och nya kunskaper.

Eleverna ska också ha kännedom om hur människor lever och arbetar i skilda miljöer. Verktyg till dessa kunskaper får eleverna genom kapitlet *Länder i världen* där boken tar upp sju olika länder och sju olika sätt att leva. Här får eleverna inte bara geografiska kunskaper om länderna dess invånare, yta, språk etcetera utan även en inblick i hur det är att leva i landet samt hur styrelseskicket ser ut. Hur påverkar landet omvärlden och hur påverkar omvärlden landet. Enligt oss är detta läromedel anpassade till den läroplan och kursplan som har varit gällande då detta läromedel gavs ut, det vill säga togs i bruk av olika skolor runt om i Sverige.

Läromedlet tar upp relevanta ämnen inom samhällskunskap utifrån läroplaner och Kursplanen i Samhällskunskap. Ett exempel på att det i läromedlet *Samhälle i dag* från 1988 finns tydlig anknytning till läroplan och samhällsfrågor är kapitlet *Lag och rätt*. Detta kapitel tar upp brottslighet och hur rättsamhället överlag fungerar. I Lgr 80 står det att brottslighet och dess följd, för både den som drabbas och för hur samhället påverkas, skall tas upp och behandlas i elevernas samhällskunskapsundervisning. Elevernas skall i sin undervisning få reda på hur ett rättssamhälle fungerar, vilka brottsförebyggande åtgärder som det finns och det är därför av stor vikt att läromedlet tar upp detta. Dessa konkreta formuleringar som finns i Lgr 80 ger undervisande samhällskunskapslärare en trygghet i att använda sig av läromedlet *Samhälle i dag* från 1988.

Enligt Lpo 94 skall eleven känna till det demokratiska samhället och kunna reflektera över det personliga ansvaret i frågor som berör bland annat demokrati, makt och mänskliga rättigheter. Med hjälp av kapitlet *Så styrs Sverige*, i läromedlet *Samhälle i dag 2007* får eleverna en inblick i hur det demokratiska samhället är uppbyggt i Sverige. Detta görs genom att punktlig gå igenom den roll den styrande makten i Sverige har och hur den är uppbyggd. Samtidigt visar detta kapitel på att det finns en rad olika faktorer som spelar in i hur makten i Sverige är fördelad och att det är viktigt att vara medveten om att den enskilde individen har en viktig roll i olika samhällsfrågor. Läromedlet ger ett bra stöd för både lärare och elever genom att bland annat avsluta varje delkapitel med ett antal frågor. Frågorna har anknytning till den tidigare lästa delen och ger en möjlighet till diskussion. Varje kapitel avslutas med antingen en sida sammanfatta – diskutera eller några kolumner som innehåller ett antal frågor. Detta är ett bra sätt att ge eleverna en helhetsbild av kapitlet och knyta ihop de olika delkapitlen.

Det finns en tydlig skillnad mellan Lgr 80 och Lpo 94. Denna skillnad är att målen i Lpo 94 inte är lika konkreta som de var i Lgr 80. I Lgr 80 står det exakt vad som förväntas att eleverna skall säga, vilket innebär att undervisningen styrs av kursplanen. Målen som finns i Lpo 94 används istället som riktlinjer för hur eleverna skall vidga sina kunskaper inom ämnet samhällskunskap. De övertydigheter som finns i Lgr 80 förhindrar undervisande samhällslärare att tolka in och själva avgöra vilka kunskaper som kan tänkas vara de absolut mest centrala delarna i samhällskunskap för eleverna att ta till sig och på så vis vidga sina vyer och göra nya erfarenheter. Lpo 94 och Kursplaner i Samhällskunskap ger både elever och lärare betydligt större tolkningsmöjligheter och friheten att söka kunskaper och nya

erfarenheter genom sinnen, med hjälp av omgivningen och de tidigare erfarenheter som de besitter.

Avslutningsvis kan vi säga att, enligt vår teori i denna uppsats, det valda läromedlet följer sin aktuella läroplan och kursplan. Läromedlet anknyter till det som läroplan och kursplan tar upp och det som anses relevant för eleverna att behandla under skolår 7-9. Detta innebär att man som lärare kan använda sig av läromedlet *Samhälle i dag* i undervisningen och på så sätt ha behandlat det som enligt läroplanen och kursplanen är relevant för ämnet samhällskunskap.

8.1 Förslag till fortsatt studie

Vi har varit tvungna att begränsa oss för att inte riskera att skriva en allt för bred och spretig uppsats. Men det har inte fallit oss i glömska att det finns en rad andra infallsvinklar och frågor som kan vara viktiga att försöka finna svar på. Mot denna bakgrund har vi tagit fram en del frågor som skulle kunna tänkas vara en grund för andra fortsatta studier inom ämnet utifrån det valda läromedlet. Dessa frågor är enligt nedanstående.

- Vilka konsekvenser kan det få om man använder sig av äldre böcker i undervisningen?
- Om vi/dem finns i böckerna hur framställ ”de andra”?
- Hur påverkas läromedel av författarens förkunskaper och motiv när ett läromedel sammanställs och skrivs?

9 Litteraturförteckning

- Alvesson, M. Sköldberg, K. (2008) *Tolkning och reflektion*. Studentlitteratur. lund
- Bell, J. (2000) *Introduktion till forskningsmetodik*. Studentlitteratur. Lund
- Boman, H. (2006) *Läromedel i Samhällskunskap –En textanalys ur ett mångkulturellt samt interkulturellt perspektiv*. C-uppsats, Södertörnshögskola. Stockholm
- Bryman, A. (2001) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber. Malmö
- Dalborg, A. Olsen, T. (2010) *Demokrati förmedlas – En analys av demokrati i samhällskunskapläroböcker*. C-uppsats, Malmö Högskola. Malmö
- Falk, S. (2006) *Fysik – kan det vara något för flickor? En kvalitativ studie om undervisningsmetodikens betydelse för ämnet fysik*. C-uppsats, Växjö Universitet. Växjö
- Forsman, B. (2004) *Forskarens frihet*. Studentlitteratur. Lund
- Gavrilovic RuhideIsmaili, N. (2010) *Demokrati i skolan – lärarperspektiv på elevdemokrati i grundskolan*. C-uppsats, Malmö Högskola. Malmö
- Hellspong L. Ledin P. (1997) *Vägar gemon texten. Handbok i bruktext analys*. Studentlitteratur. Lund
- Hildingson L. m fl. (1988) *Samhälle i dag*. Bokförlaget Natur och Kultur. Stockholm
- Hildingson L. m fl. (2007) *Samhälle i dag*. Bokförlaget Natur och Kultur. Stockholm
- Jarrick, A. och Josephson, O. (1996) *Från tanke till text*. Studentlitteratur. Lund
- Larsson, A. (2006) *Kunskaps- och demokratisyn i fyra olika läroplaner*. C-uppsats, Växjö universitet. Växjö
- Larsson, K. (2000) *Demokrati i skolan -en studie av skolans styrdokument från 1878 till 1994*. C-uppsats, Linköpings Universitet. Linköping
- Långström, S. (1997). *Författarröst & lärobokstradition . En historiedidaktisk studie*. Borea Bokförlag. Umeå
- Mann, R. (2009) *Kursplan, implementering och läroböcker – En läroboksstudie av kursplanemålen i samhällskunskap förår 7-9*. C-uppsats, Göteborgs universitet. Göteborg
- Mattsson, S. (2006) *Att se sig själv som en del i ett större perspektiv - En analys av skolämnet historia i Lgr 69, Lgr 80 och Lpo 94*. C-uppsats. Stockholm
- Olsson, S. (2009) *Läsförståelse – ett ansvar för svenskämnet? En analys av hur läsförståelse behandlas i några läromedel för So- och No- ämnena för skolr 7-9*. Högskolan i Gävle. Gävle

Patel, R. och Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur. Lund

Rylander, A-I (2006) *Lärobokens ställning i samhällskunskap*, D-uppsats. Södertörns Högskola

Skolverket (1993) *Demokrati och infytande i skolan – en inventering och genomgång av litteratur, utredningar, rapporter och resultat*. Skolverkets rapport nr 36. Stockholm

Skolverket, (2000) *Grundskolan, Kursplaner och betygskriterier*. Västerås

Skolverket, (2006) *Läromedlens roll i undervisningen- Grundskollärares val, användning och bedömning av läromedel i bild, engelska och samhällskunskap*. Stockholm,

Skolöverstyrelsen (1980) *Läroplanen för grundskolan Lgr 80*. Skolöverstyrelsen och Liber UtbildningsFörlaget. Södertälje

SOU 2003:15 *Läromedel specifikt, Missiv t.o.m. kapitel 8* (pdf 950 kB) (<http://www.regeringen.se/content/1/c4/10/29/b662c4b4.pdf>)

Strander Kerstin & Torstenson-Ed Tullie. (1999) *Barnen och läroplanen – om barns och vuxnas syn på lärande*,. Växjö

Sönnerstedt,S. (2009) *Läroboken i praktiken – en textanalytisk undersökning om hur två läroböcker i samhällskunskap behandlar studieområdet EU*. Högskolan i Halmstad. Halmstad

Utbildningsdepartementet (1994) *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet Lpo 94*. Utbildningsdepartementet. www.skolverket.se

Wergel, K. m fl. (2007) *Samhälle i dag*. Bokförlaget Natur och Kultur. Stockholm